

Осягнути роль та місце Національної металургійної академії України у вищій освіті нашої держави найзручніше крізь призму історії: заснування Катеринослава (Дніпропетровська) та появи першого на півдні Російської імперії профільного вищого навчального закладу, вік якого нині перевищує століття, а кількість випускників вимірюється десятками тисяч.

Історія Дніпропетровська починається з другої половини XVIII ст. Місту, яке на той час носило назву Катеринослав, надавалося особливе значення, оскільки його було визнано адміністративним центром новоствореного краю, до якого входили також Херсон, Миколаїв, Одеса та Нікополь. За планом, складеним за вказівками великого князя Г.О. Потьомкіна, у місті відводилося місце для «чудового університету» з двома училищами при ньому – хірургічним та народним. Таким чином, Катеринослав мав стати центром освіти і культури. При університеті було заплановано також відкриття музично-художньої академії. Відповідно до плану міста 1787 р., місце для спорудження університету обрали між губернською земською лікарнею та казармами Сімферопольського полку, «звідки відкривається чудовий краєвид Дніпра, а також Монастирський острів...». Для підготовки юнаків до вступу в університет вийшла вказівка заснувати також народні школи.

Вивчення краю на предмет придатності його в розвитку господарства князь Г.О. Потьомкін доручив професору В. Ліванову, який прибув зі столиці. Вчений виявив численні поклади мінеральних копалин і, зокрема, існування срібних та залізних руд, мармуру й порфіру в районі поселення Кривий Ріг. За результатами цих досліджень на вказану територію було скеровано команду зі ста солдат для будівництва шахт і чавуноливарного заводу. Водночас, було розпочато систематичну розвідку вугільних родовищ у прилеглому Донецькому краї. На початку

Генеральна карта Катеринославської губернії, 1821 р.

XIX ст. було створено першу геологічну карту губернії з перспективами її розвитку. Згодом виникли численні шахти, копальні, заводи. Минали десятиліття, місто поступово розвивалося, однак навчальний заклад у Катеринославі так і не було відкрито.

До кінця XIX ст. Катеринославська губернія стала найважливішим промисловим регіоном Росії. Тут сформувалися розвинені галузі промисловості: вугільна, гірничодобувна, металургійна. У 1903 р. близько 90% видобутку вугілля в Росії припадало на частку Донецького басейну. Видобуток залізної руди на Криворіжжі у 1900 р. становив 62,2% від загальнодержавного. Постачання марганцевої руди з Нікопольського родовища до 1899 р. становило 94,6 тис. тонн.

У 1884 р. залізорудна база Кривого Рогу й вугільний Донбас були з'єднані залізницею, яка пройшла

Панорама Катеринослава XIX ст.

Потьомкінський палац – перше приміщення Катеринославського вищого гірничого училища

через Катеринослав. Поява транспортної магістралі сприяла подальшому розвитку промисловості. До 1900 р. в губернії нараховувалося 164 промислових підприємства, на яких працювало понад 100 тис. осіб. За концентрацією промислового потенціалу губернія посідала провідне місце у Росії.

У зв'язку зі швидким розвитком гірничої справи та металургії виникла потреба у збільшенні кількості інженерно-технічних працівників, оскільки ті нечисленні інженери й техніки, які працювали на шахтах і заводах, були здебільшого іноземцями. Вітчизняних спеціалістів майже не було, бракувало також і навчальних закладів для підготовки вкрай необхідних фахівців.

Нагальні звернення з боку промисловців, громадських організацій та державних установ про потребу відкриття нового (другого в Росії після Петербурзького гірничого інституту) вищого гірничозаводського навчального закладу припали на 1896 р. Катеринославське міське громадське самоврядування порушило клопотання про відкриття такого навчального закладу, дорадча контора заводчан звернулася до Міністерства землеробства й державного майна, а також народної освіти з проханням відкрити гірничий інститут. Того ж 1896 р.

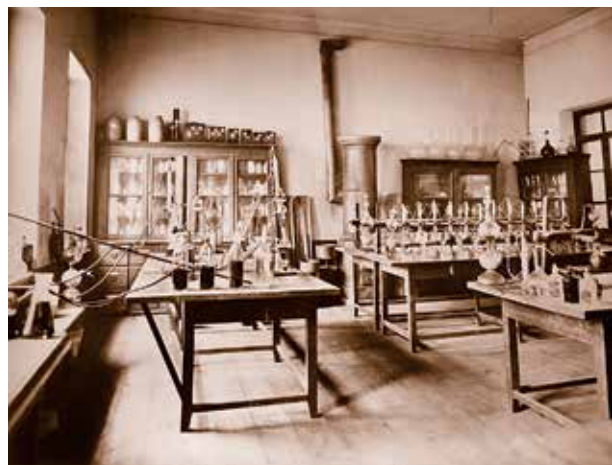
з клопотанням про відкриття у Катеринославі вищого гірничого навчального закладу виступили рада з'їзду гірничопромисловців півдня Росії, Катеринославські губернські земські зібрання та піклувальник Одеського навчального округу. З 1897 р. цим питанням почали займатися канцелярії міністерств, а остаточно воно було порушене урядом влітку 1899 р. Четвертого червня (за старим стилем) 1899 р. на поданні Державної ради з'явилося імператорське «Тому бути».

З початком підготовчих робіт у Катеринославі створили комітет для збору пожертвувань та упорядкування будівель училища. Найбільшу допомогу надали Катеринославське міське управління, Рада гірничопромисловців півдня Росії, Катеринославське губернське земство, великі заводи й копальні. Загальна сума пожертвувань сягнула півмільйона карбованців.

Першим директором Катеринославського вищого гірничого училища (КВГУ) став гірничий інженер С.М. Сучков, який розпочав активну роботу з організації будівництва училища та підготовки до початку першого навчального року. Гірничому департаменту Росії були надіслані правила прийому до училища, організовано прийом заяв, підготовлені

Залізний рудник

Внутрішній вигляд хімічної лабораторії

приміщення для проведення конкурсних іспитів. У липні 1899 р. розпочалась робота над проектами будівель училища, проектування було доручено відомому архітектору О.М. Бекетову. Частина будівлі головного корпусу училища ввели в дію вже в червні 1900 р. У вересні 1901 р. закінчили будівництво хімічного корпусу. З вересня 1902 р. училище працює у своїх приміщеннях. На перші два навчальні роки міською владою було надано колишній палац князя Г.О. Потьомкіна, який переоблаштували для проведення занять: були обладнані креслярський зал, лекційні аудиторії та хімічна лабораторія.

Для прийому конкурсних іспитів запросили викладачів місцевої гімназії та реального училища. До них були допущені 177 із 352 осіб, які подали заяви. З них 77 стали студентами першого курсу. Відкриття училища відбулося 30 вересня 1899 р. Відповідно до положення про Катеринославське вище гірниче училище, метою створення закладу було забезпечення спеціальної освіти осіб, які присвятили себе практичній діяльності з гірничої справи. Для проведення навчальних занять залучали ординарних та екстраординарних професорів, ад'юнктів та викладачів. На вакансію приймалися лише ті особи, які закінчили курс вищого навчального закладу. Крім того, за відсутності ступеня магістра, здобутого в одному з російських університетів, вимагали публічного захисту дисертації в Петербурзькому гірничому інституті. Усім кандидатам потрібно було прочитати в присутності Ради училища дві пробні лекції: одну – на тему за власним вибором, іншу – за призначенням Ради.

Запланована тривалість навчання в училищі становила три роки, причому на практичні заняття зі

спеціальних предметів щорічно виділялося чотири місяці. Особи, які отримали звання гірничого техника та пробули не менше двох років на технічній службі в гірничопромислових підприємствах, могли пройти при Гірничому інституті Санкт-Петербурга випробування як для вступу на третій і вищі курси цього інституту, так і для отримання звання гірничого інженера.

Викладацький склад на час відкриття училища нараховував 13 осіб, серед яких – доктор хімії В.В. Курилов, доктор математики Д.М. Синцов, гірничі інженери Л.О. Ячевський і В.П. Степанов, інженер шляхів сполучення М.П. Татаринів, інженер-технолог А.Ф. Родзевич-Белевич, інженер І.С. Яхонтов. На посаду завідувача заводського відділення і професора металургії було запрошено випускника Петербурзького гірничого інституту, інженера-металурга М.О. Павлова, який до цього часу зарекомендував себе як висококваліфікований та ерудований творчий фахівець. Пропрацювавши понад п'ятнадцять років на заводах, він здобув цінний досвід у сфері металургійної технології.

Спершу М.О. Павлову довелося працювати в досить складних умовах, тому що кабінет, яким він керував, об'єднував усі металургійні дисципліни. До того ж, теорія доменної плавки була розроблена на недостатньому рівні. Металургійне виробництво більше базувалося на інтуїції і мистецтві старих майстрів, ніж на наукових знаннях та узагальненні досвіду. В училищі не було інших професорів-металургів, крім М.О. Павлова, тому вченому випало читати лекції з усіх розділів. Щоб заповнити прогалину у навчальних посібниках, що відображають досягнення в металургії того часу, Михайло Олександрович

Кабінет металургії Катеринославського вищого гірничого училища, 1900 рр.

провів ґрунтовну науково-методичну роботу. У 1902 р. вийшов друком перший у Росії «Атлас креслень з доменного виробництва», який відіграв значну роль як у підготовці інженерів-доменщиків, так і в підвищенні технічного рівня доменного виробництва. У цей час були розпочаті розробки, які згодом стали основою для монографій з розрахунку шихт і профілів доменних печей. Також у той час були видані атласи і з інших металургійних технологій.

Інженер-металург М. О. Павлов

Таким чином, М. О. Павлов заклав підвалини вивчення металургії в Катеринославі і загалом в Україні. Найбільшою його заслугою є створення принципів і методик, що стали основою вищої металургійної освіти. Суть їх полягає в тому, що викладання металургійних дисциплін здійснюється на чіткій теоретичній основі, яка базується на останніх досягненнях фізико-хімічних дисциплін і технічних наук. Існує тісний зв'язок теоретичних положень з практичним досвідом, враховуються останні досягнення в галузі промислового виробництва, широко застосовуються точні математичні розрахунки для прийняття рішень та аналізу суті металургійних процесів. Невід'ємною частиною підготовки інженерів-металургів є прищеплення їм уміння проводити техніко-економічний аналіз результатів виробництва.

У перше п'ятиріччя відбувалося формування основ практичної підготовки фахівців. Першими приладами, які використовували в навчанні, були пірометр Ле Шательє, калориметр, бомба Бертло-Малера для визначення теплотворної здатності палива, термопари, термометри. Потім було створено кабінет металургії № 2, в якому знаходилась невелика бібліотека та колекції зразків залізорудних матеріалів, палива, напівпродуктів і металопродукції з чавуну і сталі, зібрані М. О. Павловим на вітчизняних і зарубіжних заводах.

Навчальний план підготовки на заводському відділенні було складено згідно з вимогами підготовки інженерів у Петербурзькому гірничому інституті. До нього входили такі дисципліни, як «Мінералогія», «Геологія», «Прикладна геологія», «Геодезія», «Маркшейдерське мистецтво», «Гірничозаводська механіка», «Будівельне мистецтво», «Гірниче мистецтво». Спеціальними

Титульний лист роботи М. О. Павлова

предметами для металургів були тільки курси металургії та аналітичної хімії. Об'ємний цикл «механічних» дисциплін разом з гідравлікою вказував на орієнтацію при підготовці металургів на умови уральських заводів, де головним джерелом енергії був потік води із заводських ставків, що призводив до руху колеса повітродувних машин, прокатних станів, листооздоблю-

вальних молотів тощо.

Уже на другому році існування училища очевидним став той факт, що здійснити підготовку кваліфікованих фахівців за три з половиною роки неможливо. Відповідно, було порушено клопотання про збільшення терміну навчання до чотирьох років, а також про одержання права присвоєння випускникам звання інженера. У травні 1903 р. надійшло позитивне рішення, у зв'язку з чим було збільшено також обсяг курсів, які читали у закладі.

У навчальних планах досить широко були представлені хімічні дисципліни. Так, на заводському відділенні учні вивчали загальну, аналітичну, фізичну та технічну хімії, пізнавали хімічні закономірності процесів виплавки чавуну і сталі, освоювали хімічні аналізи, за допомогою яких контролюється хід плавки. З перших років підготовки майбутніх фахівців велика увага приділялася їх хімічній освіті, адже металургія – це хімія високих температур.

У 1903 р. урочисто відбувся перший випуск, училище закінчили 16 осіб. Зокрема дипломи металургів отримали А. П. Виноградов, О. В. Африкантов, О. О. Бобрищев, Г. В. Кайстров, Б. М. Михайлов, А. І. Сермягін, Г. М. Тер-Акопов, В. П. Шешин.

Цікаво склалася доля перших випускників КВГУ. У вересні 1907 р. рада училища запросила

Корпус заводського відділення Катеринославського вищого гірничого училища

А.П.Виноградова на посаду асистента кабінету металургії. У 1916 р. його затвердили доцентом, а в 1919 р., після захисту дисертації на тему «М'який булат і походження булатного візерунка», присвоєно вчений ступінь ад'юнкта металургії та обрано професором. У 1920 р. А.П.Виноградова призначено заступником директора КП, а в серпні 1927 р. на нього були покладені обов'язки уповноваженого Головнауки Наркомпросу. З липня 1921 р. вчений керував створеною ним кафедрою механіко-термічної обробки металів, очолював металургійну предметну комісію. У своїх працях А.П.Виноградов закладав основи сучасних теоретичних поглядів металографії та обробки металів тиском.

В.П.Шешин після закінчення КВГУ пройшов трудове становлення від робітника Брянського заводу до начальника доменного цеху. Господарі заводу не доручили йому обіймати посаду інженера, і тільки після революції В.П.Шешин зміг повністю реалізувати свої здібності. Після того, як став начальником доменного цеху, успішно керував ним до кінця життя.

У червні 1904 р. на посаду завідувача кабінету металургії радою училища було обрано П.Г.Рубіна, який працював у КВГУ з 1900 р. Випускник Петербурзького гірничого інституту, його ім'я було занесене на мармурову дошку випускників-відмінників закладу. П.Г.Рубіна прийняли на державну службу і в липні 1898 р. скерували у зарубіжне наукове відрядження з метою ознайомлення з роботою металургійних заводів. За кордоном П.Г.Рубін провів більше року, ретельно вивчаючи обладнання, технологію й організацію управління виробництвом на металургійних заводах Німеччини, Франції, Бельгії. Його звіт про відрядження отримав високу оцінку в Гірничому департаменті, у зв'язку з чим йому було присвоєно звання колезького секретаря. У грудні 1899 р. П.Г.Рубіна скеровують у розпорядження директора

КВГУ для проходження стажування на заводах Півдня. Однак незабаром його відкликали до Петербурга для роботи асистентом на кафедрі металургії гірничого інституту.

У вересні 1900 р. рада КВГУ обрала П.Г.Рубіна викладачем кабінету металургії, і він розпочав викладання курсів загальної металургії, металургії кольорових металів, а пізніше освоїв курс горючих матеріалів. У 1902 р. скерований у зарубіжне наукове відрядження на металургійні заводи Німеччини, Австрії та Швеції, наприкінці якого науковець ретельно вивчав матеріали гірничорудної та металургійної виставки в Дюссельдорфі. У 1904 р. – відрядження до Польщі, де П.Г.Рубін детально вивчав цинкове виробництво.

На початку 1905 р. П.Г.Рубіна обрано завідувачем кабінету металургії і призначено на посаду виконуючого обов'язки екстраординарного професора. До роботи додалися лекції з курсів металургії чавуну, горючих матеріалів, металургії кольорових металів, металографії, керівництво дипломними роботами випускників.

Глибокі знання і великий досвід, набуті П.Г.Рубіним у закордонних відрядженнях, знайшли використання у навчанні майбутніх інженерів-металургів. Успішне виконання службових обов'язків, популярність серед зарубіжних фахівців забезпечили заслужений авторитет науковця, повагу серед викладачів і студентів училища. У 1908 р. рада училища скеровує П.Г.Рубіна до Петербурга з клопотанням про перетворення КВГУ в гірничий інститут.

Досягши успіхів у доказі доцільності такого перетворення, П.Г.Рубін отримав 1500 крб на облаштування та обладнання металургійної лабораторії, на створенні якої наполягав від початку роботи в училищі. Врешті, у 1909 р. було побудовано спеціальне приміщення. При облаштуванні лабораторії збільшили калориметричне обладнання – придбали два

нові калориметри і дві бомби Крокера, газовий калориметр Юнкерса, закупили також усі відомі на той час пірометри. Лабораторію поповнили нагрівальними і плавильними печами, зокрема з'явилися високотемпературні печі, приладами газового аналізу, устаткуванням для випробування якості палива. В лабораторії зберігалася чимала колекція продуктів плавки руд чорних та кольорових металів заводів Європи і Росії. Було збільшено кількість наочних посібників з дисциплін, які викладалися в закладі, створено музей різних типів руд, горючих матеріалів, флюсів, вогнетривких матеріалів. Також при металургійній лабораторії укомплектували бібліотеку з важливими працями і журналами з питань металургії чавуну, палива та інших проблем металургії.

У 1910 р. було створено металографічну лабораторію (на той час вона мала високоякісне обладнання), зібрано велику колекцію шліфів різних металів і сплавів, виконано фотографії їх мікро- і макроструктури, побудовані діаграми стану багатоконпонентних металевих систем, створені інші наочні приладдя. У лабораторії не тільки проводили практичні заняття зі студентами, а й проводилися викладача наукові дослідження.

П.Г. Рубін добре розумів важливість повноцінної металографічної підготовки для інженера-металурга, тому докладав багато зусиль до створення та оснащення металографічної лабораторії. Завдяки цьому з'явився металографічний мікроскоп з фотокамерою та іншим оснащенням. Було закуплено оптику фірми «Цейс». У цієї ж фірми придбали переносний мікроскоп, що дозволяв аналізувати шліфи без штучного освітлення.

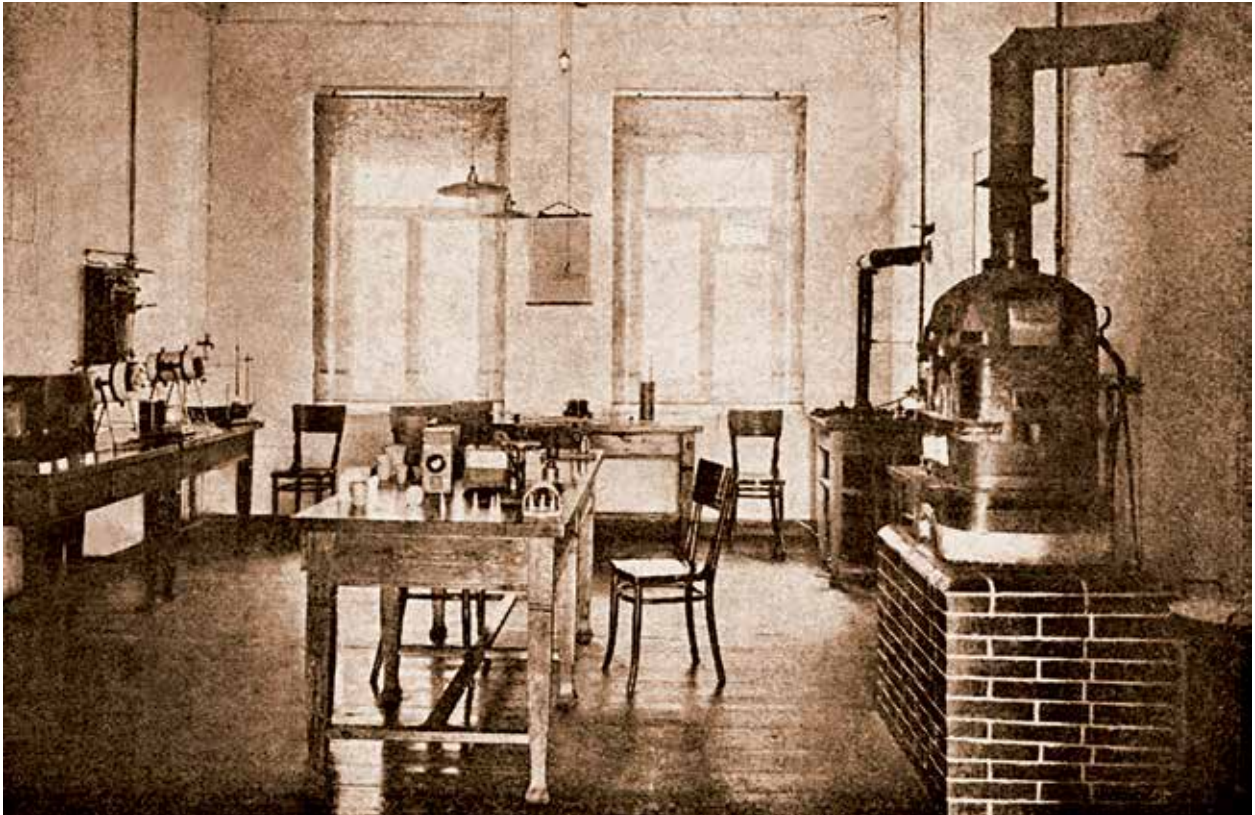
Створення в училищі сучасних металургійних лабораторій сприяло значному зростанню рівня підготовки кваліфікованих спеціалістів. Удосконалення матеріально-технічної бази навчального закладу зміцнювало його авторитет у колі промисловців.

У перші роки існування училища було створено кабінет металургії № 2 (заліза й сталі), при якому М.О. Павлов організував лабораторію й технічну бібліотеку. Згодом науковець видав атласи креслень з мартенівського виробництва та курсу металургії заліза і сталі (прокатне виробництво). Проводячи наукові дослідження в галузі сталеваріння, М.О. Павлов встановив найважливіші закономірності в параметрах печей і їх вплив на теплову роботу та хід технологічних процесів.

У 1904 р. викладання курсу металургії сталі і проведення наукових досліджень очолив гірничий інженер Л.М. Фортунато, випускник Петербурзького гірничого інституту 1895 р. У рамках курсу металургії сталі у 1917 р. з'явився розділ електрометалургії, присвячений виплавці металу в електричних дугових печах. Засновником цього курсу і першим лектором був С.І. Тельний. Після закінчення заводського відділення КП в 1914 р. його залишили стипендіатом для продовження наукової роботи. У 1917 р. С.І. Тельний розпочав викладацьку діяльність на кафедрі металургії. За його активної участі та під безпосереднім керівництвом було створено електрометалургійну лабораторію, в якій він разом з професором Г.Є. Євреїновим розробив першу електричну сталеплавильну піч з вольтовою дугою, що обертається.

На той час у Росії взагалі не проводили дослідження щодо застосування електрики в металургії для виплавки металу, тому С.І. Тельний по праву вважається засновником вітчизняної наукової школи електрометалургії. Для вивчення зарубіжного досвіду електрометалургійного виробництва С.І. Тельний перебував у відрядженні на заводах Німеччини та Швеції. Після повернення керував роботами з монтажу електричної печі нового типу на трубопрокатному заводі Шоуар у Катеринославі. У 1925 р. під керівництвом С.І. Тельного у КП створено кафедру електрометалургії.

Навчальна лабораторія Катеринославського гірничого інституту, 1910 рр.

Важливу роль у справі подальшого поглиблення спеціалізації та вдосконалення інженерної підготовки на заводському відділенні відіграло наукове відрядження П.Г. Рубіна у 1912 р. до Німеччини та Англії, де він детально вивчав коксове виробництво й технологію ведення доменної плавки із застосуванням коксу. У Росії виробництво коксу у промислових масштабах на заводах Донбасу розпочалося у 80-ті рр. XIX ст., однак у складі шихтових матеріалів багатьох доменних печей ще довго використовували кам'яне і навіть деревне вугілля. Розуміючи перспективу розвитку коксового виробництва П.Г. Рубін, після повернення з відрядження, розпочав активну діяльність з організації підготовки у КВГУ фахівців-коксохіміків. З його ініціативи у 1917 р. поруч з металургійною лабораторією розпочинають будівництво випробувальної коксової станції, яка була вкрай необхідна як для організації навчального процесу, так і для проведення наукових досліджень.

У 1917 р. для роботи науковим співробітником коксової станції запросили випускника КГІ гірничого інженера Я.О. Габінського, який згодом став доктором технічних наук, професором, видатним фахівцем у галузі теорії і практики коксохімічного виробництва. Його праці, як і праці його вчителя П.Г. Рубіна, дали початок науковій школі коксохіміків.

Ще під час попереднього обговорення питання про відкриття в Катеринославі навчального закладу виникали різні міркування щодо його типу. Передбачався заклад другого гірничого інституту, подібний до Петербурзького, розглядалася пропозиція щодо відкриття вищої інженерної школи. Насправді ж було створено навчальний заклад проміжного типу. У початковий період КВГУ було напіввищим навчальним закладом, оскільки, незважаючи на те,

що вступники повинні були мати закінчену середню освіту, після закінчення училища випускники отримували звання техніка. Таке положення не відповідало новим вимогам промисловості і не влаштовувало ні учнів, ні викладачів училища. Тому в перше десятиліття було прикладено чимало зусиль з метою перетворення училища у вищий навчальний заклад.

Перший етап перетворення відбувся у 1903 р., коли встановили чотирирічний навчальний курс і випускникам почали присвоювати кваліфікацію інженера-металурга та рудничного інженера. У 1904 р. випускники училища отримали право на виконання будівельних робіт, що дозволялося тільки особам, які мають диплом інженера. Та навіть з такими досягненнями диплом КВГУ не був рівнозначним диплому Петербурзького гірничого інституту, тому рада училища вирішила домогтися розширення існуючих на той час навчальних планів і збільшення терміну навчання до п'яти років.

В результаті співставлення навчальних планів Петербурзького гірничого інституту і КВГУ, з'ясувалося, що значної різниці в обсязі дисциплін немає, за винятком прикладної механіки і циклу геологічних дисциплін – відмінності, яку не так складно ліквідувати. Запланували також розширити матеріальну базу училища й облаштувати лабораторії необхідними приладами, було складено детальні проекти з організації в окремих будівлях-флігелях нових лабораторій, у тому числі з фізики, маркшейдерського мистецтва, будівельної механіки та гірничого мистецтва.

У 1912 р. уряд видав закон про перетворення КВГУ на гірничий інститут і свій чотирнадцятий рік навчальний заклад розпочав як Гірничий інститут ім. Петра Великого (КГІ). Для проведення

навчального процесу інституту необхідно було мати 18 професорів, також радою інституту могли обиратися позаштатні професори. «Правилами...» визначалося, що для посилення викладання на кафедрах, як і для викладання предметів, що не відповідають складу кафедр, а також для ведення вправ і практичних занять в інституті належить мати чотири доцентури. Дозволялося мати позаштатних доцентів та викладачів «у потрібній кількості».

У рік перетворення закладу професорсько-викладацький склад нараховував 44 особи, зокрема 14 професорів, 2 доцентів, 14 викладачів, 13 асистентів та 1 стипендіата (аспіранта).

Гірничий інститут не мав права надавати вчені ступені до 1918 р. Проте, багато викладачів отримали вчені ступені, захистивши дисертації в інших навчальних закладах (Я.І. Грдіна, Н.І. Лебедев, В.В. Курилов, О.М. Терпигорев, П.М. Леонтовський, М.М. Протодьяконов, В.А. Гуськов, С.А. Заборовський, О.М. Діннік, М.М. Федоров, С.Б. Шарбе). У стінах інституту захистили перші дисертації А.П. Виноградов – «М'який булат та походження булатного візерунка» (1919), Л.Д. Шев'яков – «Розкриття родовищ кам'яного вугілля» (1919), Г.Є. Євреїнов – «Властивості електричної печі постійного струму з вольтовою дугою, що обертається» (1921), В.М. Маковський – «Досвід дослідження турбін внутрішнього згоряння» (1921).

Викладачі інституту публікували результати своїх наукових досліджень у періодичних журналах, збірниках, видавали книги та підручники. З 1905 р. систематично виходили «Известия Екатеринославского высшего горного училища», а з 1912 р. – «Известия Екатеринославского горного института». До 1917 р. було видано 23 збірки «Известий» загальним обсягом 600 д.а.

Поступово КП здобув авторитет навчального і наукового центру гірничозаводської промисловості півдня Росії. За безпосередньої участі науково-педагогічних кадрів КП створювалися також інші вищі навчальні заклади, наукові організації та установи регіону.

Після буржуазно-демократичної революції в Петрограді у лютому 1917 р. розпочався широкий політичний рух по всій країні. Першого березня 1917 р. в катеринославській ліберальній міській газеті «Придніпровський край» з'явився матеріал про події в Петрограді. Того ж дня студенти інституту збираються на сходку, яка відбулася дуже бурхливо, і приймають рішення підтримувати зв'язок з центром для надання всебічного сприяння Тимчасовому уряду у встановленні в країні революційного порядку. Студенти вітають робітників і солдатів петроградського гарнізону і матросів Балтійського флоту, які повстали проти царизму. На сходці було обрано виконавчий комітет для керування суспільним життям студентів та представників у різні громадські організації міста. Більшість професорського складу інституту поведилась стримано, очікуючи подальшого ходу подій. Активно підтримував позицію більшовиків обраний до складу міської думи професор В.М. Маковський.

Під впливом загальних політичних настроїв у студентській масі організовуються гуртки однодумців соціал-революціонерів, меншовиків, бундівців, народних соціалістів, кадетів, українських

та єврейських націоналістів тощо. Підтримку їм надавали відповідні партії, організації яких виникали в місті. Для об'єднання роботи гуртків в інституті створюють раду студентських представників.

Подальший розвиток подій 1917 р. у Петрограді, перехід від буржуазно-демократичної революції до соціалістичної, насторожили частину студентства, яка вкрай негативно сприйняла перемогу соціалістичної революції. Ці студенти вважали, що революція є необхідною, щоб повалити царське самодержавство, встановити владу представників народу, здобути перемогу у війні над Німеччиною.

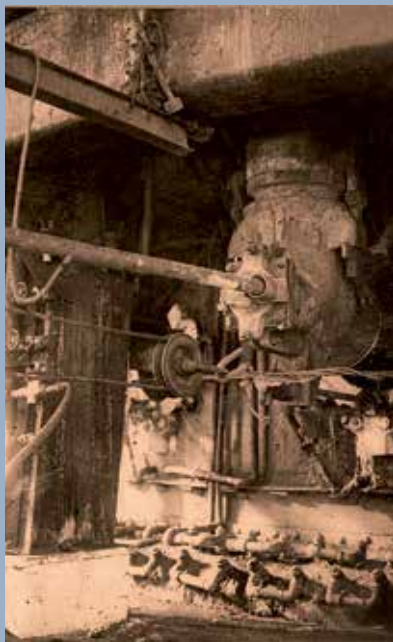
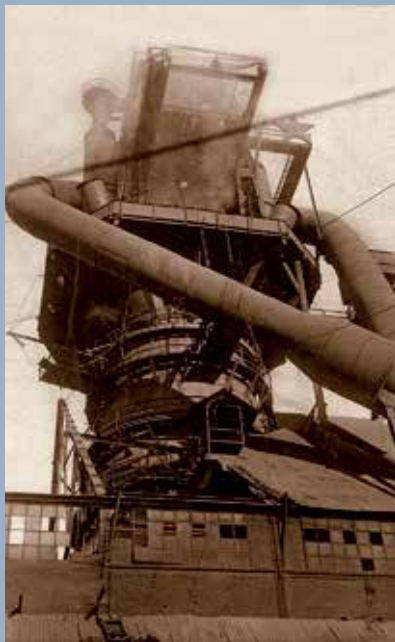
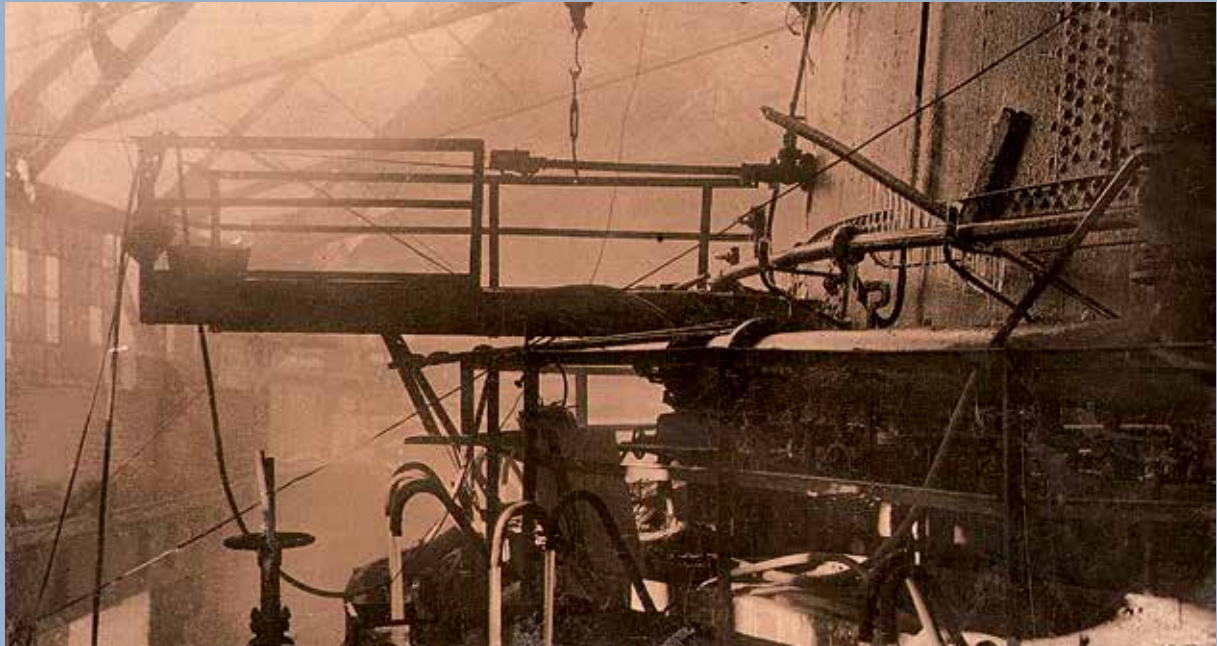
Навесні 1918 р. в Україні розгорнулася громадянська війна, і з цього моменту й до кінця 1920 р. заняття в інституті припинилися. Революційні перетворення суспільства та грізні роки громадянської війни надовго призупинили розвиток інституту.

Багато студентів КП пройшли сувору школу. У 1921 р. до стін інституту повернулися учасники громадянської війни, в листопаді відбулися перші збори пролетарського студентства, яке обрало керівний комітет. Секретарем став М.П. Галемін. На своїх засіданнях студкомітет обговорював питання навчання та побуту студентів. Було організовано студентську їдальню, створено комітет для покращення побуту учнів. Прийом 1921 р. дав значне поповнення з робітничого середовища. Більшість новобранців були комуністами або комсомольцями, вони активно брали участь у житті, в роботі інституту й робітфаку. Вплив партійної організації на навчальний процес та інститутський розпорядок життя в межах навчального закладу ставав дуже важливим. Відбулася перереєстрація студентів з метою виявлення тих, у яких є прогалини у навчанні, було проведено упорядкування складання іспитів, введено курсову систему навчання, студентам почали призначати стипендії. Поступово навчальний процес став повертатися у звичне русло.

Перед новою, радянською вищою школою, постало основне завдання – «відкриття широкого доступу в аудиторії для всіх охочих навчатися, зокрема для робітників». Задля того, щоб у короткий термін скерувати на навчання великий загін робітників і селян, було прийнято рішення про створення робітничих факультетів. РНК України видає декрет про організацію робітничих факультетів при вищих навчальних закладах семи міст, у тому числі й Катеринославського гірничого інституту.

Робітничі факультети стали складовою частиною закладів. На робітфаки приймали молодь, яка мала практичний стаж роботи та рекомендації заводських комітетів профспілок, сільськогосподарських комун та артіль, комуністичних осередків. Відповідно до інструкції Главпромнавчання прийом на робітфак проводили тричі на рік, перед кожним навчальним триместром. Для вступу на перший курс робітфаку вступники мали вміти швидко читати й писати, а також знати чотири дії арифметики. Ті, які знали більше цього мінімуму, могли бути зараховані до старших груп. Навчальний план і програма робітфаку узгоджувалися з графіком навчального процесу відповідного вищого навчального закладу.

Вже в перші місяці навчання стало очевидно, що близько 25% слухачів були абсолютно не підготовлені для навчання на робітфаку. У зв'язку з цим

Перше дослідне устаткування для зондування печі

деканат звернувся до всіх організацій з пропозицією більш суворого, серйозного відбору кандидатів. Не менш складним виявився підбір викладачів, але й це завдання було успішно виконане. Для роботи на робітфаку було відібрано 12 педагогічних працівників. Число слухачів швидко зростало, зокрема, з 20 у 1922 р. до 370 у 1923 р. З ініціативи робітфаку у 1922 р. вперше прийняли на навчання двох студенток. Відтак Губтехвідділом було прийнято рішення про відведення для жінок 10% усіх місць при кожному прийомі.

У перші роки відновлення діяльності факультету виникали труднощі із методичним забезпеченням, бракувало навчальних посібників та іншої фахової літератури. Тогочасне «майно» робітфаку складалося лише з устаткування розформованих госпіталів, закритих шкіл та бібліотек. Креслярське приладдя взагалі було відсутнє. Навесні 1923 р. робітфак отримав

від розформованої військово-інженерної школи обладнання для фізико-хімічного та природознавчого кабінетів, а на початку 1924 р. на навчальні посібники було виділено 650 крб.

Перший випуск робітфаку відбувся у грудні 1922 р. На урочистих зборах у центрі уваги були не лише 14 випускників, а й їх наставники. Кожному випускнику від інституту і Губвиконкому вручали подарунки, секретар райкому профспілки металістів вручив професорам В.М. Маковському та С.Б. Шарбе за їх самовіддану працю жетони й повідомив, що їм виділять по костюму й портфелю.

Другий випуск робітфаківці святкували у жовтні 1923 р. На перший курс інституту перейшли 94 студенти, що становило 93% усього прийому 1924/25 н.р. Серед випускників були й майбутні викладачі металургійного інституту – М.І. Янковський, О.І. Ленченко, Г.Л. Павленко.

У 1925 р. відбулося адміністративне й господарське об'єднання робітфаку з гірничим інститутом, але й надалі робітфаку приділяють чимало уваги. Зокрема, було створено предметні комісії – фізико-математичну та літературно-соціально-економічну, які займалися вдосконаленням методики викладання, організації самостійної роботи. Накопичений досвід роботи робітфаку КП використовували інші вищі навчальні заклади. Слухачі, як і в перші роки, постійно брали активну участь у масових політичних і культурних заходах. У 1933 р. робітфак було перетворено на індустріальний факультет і введено до складу ДМетІ.

Затвердження радянської влади в Україні мало свої особливості, тому відновлення зруйнованого війнами господарства розпочалося лише в 1921 р. Проводилася робота з відновлювання заводів і фабрик, активізації діяльності установ культури та освіти. У цьому ж році до інституту приєднали механічне та електротехнічне відділення Катеринославського політехнічного інституту, який припинив своє існування. Було розпочато укрупнення структурних підрозділів. До 1924 р. інститут мав три факультети: гірничий (з гірничим і геологічним відділеннями), металургійний, гірничо-механічний (з механічним й електротехнічним відділеннями).

У 1925 р. гірничо-механічний факультет перетворили на факультет гірничозаводської механіки. У цей же час на металургійному факультеті створюють хіміко-технологічне відділення, на якому розпочинають підготовку інженерів-коксохіміків для заводів чорної металургії. Для прискорення випуску інженерів, вкрай необхідних для відновлення промисловості, інститут переходить на систему навчання у 3,5 роки.

У 1924 р. для металургійного факультету було прийнято новий навчальний план, вилучені такі дисципліни, як «Богослов'я», «Прикладна геологія», «Гідротехніка», «Гігієна і подача допомоги», «Рахівництво і гірничозаводське господарство». Основна частина вилучених дисциплін була необхідною для підготовки гірничих інженерів, а в новому плані починають приділяти більше уваги поглибленню металургійної підготовки. Відбулася диференціація єдиного курсу металургії, який викладався раніше. Загальний курс поділили на курси горючих матеріалів, загальної металургії, металургії чавуну, металургії сталі й електрометалургії; ввели нову дисципліну зі спеціальних питань металургії. Новий навчальний план здебільшого відповідав підготовці інженерів-металургів, але частка спеціальних дисциплін у загальному обсязі складала 20%. Поряд із удосконаленням традиційних дисциплін, технічний прогрес в металургії, оновлення технології виплавки та обробки металу, отримання нових наукових даних, що пояснюють особливості процесів з позицій металофі-

зики, фізичної хімії, газодинаміки, теплотехніки, вимагали введення нових навчальних курсів.

Підвищенню рівня професійної підготовки майбутніх інженерів-металургів сприяла поява на металургійному факультеті кафедр металургії (1921), металургії сталі (1925), електрометалургії (1925), а також початок підготовки інженерів-коксохіміків (1925). У 1925 р. зі складу кафедри металургії виділилася кафедра металургії сталі на чолі з професором Л.М. Фортунато. Очолюючи кафедру до кінця свого життя, він поряд з викладацькою діяльністю проводив велику дослідницьку роботу. Розроблений спосіб переділу томасівських чавунів з високим вмістом фосфору став значним внеском у розвиток теорії і практики сталеплавильного виробництва.

Самостійний курс електрометалургії розпочали читати студентам у 1924 р., через рік під керівництвом професора С.І. Тельного було організовано кафедру електрометалургії. Науковими основами цього напрямку стали праці професорів Л.В. Писаржевського, Г.Є. Евреїнова, С.І. Тельного.

У 1925 р. за ініціативи Л.В. Писаржевського, який був на той час директором КП, і декана металургійного факультету П.Г. Рубіна, на факультеті було створено хіміко-технологічне відділення, завданням якого стала підготовка фахівців для коксохімічної й вогнетривкої промисловості, а також підприємств кольорової металургії. Створення хіміко-технологічного

відділення сприяло також підвищенню рівня фундаментальної підготовки майбутніх фахівців, що було пов'язано з реорганізацією хімічних лабораторій в окремі кафедри. На кафедрах хіміко-технологічного відділення в різні роки працювали вчені зі світовим ім'ям: Л.В. Писаржевський, О.І. Бродський, О.М. Щукарєв, Д.П. Коновалов.

У 1926 р. Катеринослав перейменували у Дніпропетровськ на честь голови ВУЦВК Г.І. Петровського, який працював тут багато років. Відповідно, назву КП було змінено на Дніпропетровський гірничий інститут (ДГІ). Удосконаленню підготовки інженерних кадрів, підвищенню рівня дослідних робіт, які проводили в інституті, значною мірою сприяв розвиток видавничої діяльності. Викладачі ДГІ у цей період написали низку монографій, підручників і навчальних посібників, в яких вперше було розкрито більшість наукових проблем. В інституті виходили наукові та науково-технічні журнали. У 1929 р. було організовано видання журналу перекладів і рефератів «Домез», в якому висвітлювався досвід світової металургії. У 1936 р. цей журнал було змінено на науково-технічний журнал «Теорія і практика металургії».

У тридцять років у СРСР розгорнувся процес широкої соціалістичної індустріалізації. Постало завдання змінити відсталу сільськогосподарську країну на промислово розвинену шляхом створення великої машинної індустрії і технічного озброєння праці, яка б сприяла зростанню виробництва. Переоснащення народного господарства набуло широких масштабів, починаючи з першої п'ятирічки. Було створено 8900 нових промислових підприємств, а також багаточисленні середні та дрібні. Дкорінно починають реконструювати діючі заводи і фабрики. У роки довоєнних п'ятирічок у країні виникло чимало нових галузей промисловості, серед яких якісна і спеціальна металургія, електрометалургія, виробництво високооктанового вуглецевого палива, штучних волокон, пластичних мас. Виникли й набули потужного розвитку металургійна, гірнична і хімічна галузі машинобудівництва, автомобілебудування, виробництво тракторів і комбайнів, складних станків та інструментів, найточніших оптико-механічних приладів, засобів телемеханіки. Було створено авіаційну і танкову промисловість, а також виробництво інших видів військової техніки.

Збільшення промислового потенціалу супроводжувалося залученням до сфери промислового виробництва десятків мільйонів трудящих. У 1940 р. кількість робітників та службовців у країні становила 31,2 млн чол. у порівнянні з 10,8 млн наприкінці 1928 р. Індустріалізація вимагала розвитку й удосконалення системи підготовки спеціалістів, які були потрібні у великій кількості. У зв'язку з цим розши-

Обкладинка журналу «Домез»

рюється мережа середніх спеціальних та вищих навчальних закладів, значно зростає контингент студентів.

Відповідно до рішення ВРНГ СРСР від 17 квітня 1930 р. на основі Дніпропетровського гірничого інституту було створено три галузеві вищі навчальні заклади – гірничий, металургійний та хіміко-технологічний інститути.

Дніпропетровський металургійний інститут (ДМетІ) формувався на базі металургійного факультету й заводського відділення факультету гірничозаводської механіки гірничого інституту. Директором був призначений І.Л. Малкін, який очолював інститут протягом року, а з 1931 по 1937 рр. директором інституту був його випускник М.П. Циплаков.

У 1919 р. М.П. Циплаков добровольцем пішов до Черво-

ної армії. У тому ж році він вступив до лав РКП(б). Був командиром кавалерійського полку 8 армії, потім – політпрацівником. Після повернення до Катеринослава викладав політекономію у повітовій партійній школі. М.П. Циплаков був надзвичайно наполегливою, цілеспрямованою і працювотою людиною, багато чого досяг самотужки. У 1926 р. він став студентом гірничого інституту, активно займався громадською діяльністю, упродовж двох скликань його обирали секретарем партійної організації інституту. У 1932 р. М.П. Циплаков закінчив механічний факультет ДМетІ і відразу ж після закінчення обійняв посаду директора металургійного інституту, на якій перебував до 1937 р.

У 1931 р. до ДМетІ приєднали Північно-Кавказький металургійний інститут та Дніпропетровський вечірній металургійний інститут, що існував раніше як самостійний навчальний заклад. До 1933 р. Дніпропетровський металургійний інститут мав три факультети: металургійний, механіко-термічний і механічний, до кожного з яких входили денні та вечірні відділення. В інституті здійснювалася підготовка студентів за 12 спеціальностями: доменною, сталеплавильною, ливарною, електрометалургійною, прокатною, термічною, техніко-економічною, лабораторно-дослідною, теплосиловою, механізації плавильних цехів, механізації цехів гарячої обробки металів, мостової та залізних конструкцій.

Навчальний процес забезпечували викладачі 26 кафедр. У 1930 р. було створено кафедру прокатки, а у 1930–1932 рр. – кафедру ливарної справи, яка сформувалась унаслідок об'єднання кафедр даного профілю, що входили до складу Дніпропетровського вечірнього металургійного інституту, Донського політехнічного інституту, а також відповідної секції механіко-термічного відділу ДГІ. Тридцять років були періодом нарощування підготовки інженерів-теплосиловиків, яку у КВГУ проводили від початку його існування.

У 1934 р. в інституті було створено кафедру газопічної теплотехніки, діяльність якої була спрямована на вивчення та інтенсифікацію теплових процесів, що проходять у металургійних печах. Засновником і першим завідувачем кафедри став професор Й.Д. Семикін. У 1935 р. відбулися зміни в структурі закладу. Механічний факультет на правах відділення приєднали до металургійного, де продовжували підготовку інженерів з механічного обладнання металургійних цехів і спеціалістів з силового та газового господарства металургійних заводів. Випуск інженерів за другою спеціальністю відбувався до 1939 р.

Корпус інституту в 1930-их роках

Швидкі темпи розвитку промисловості вимагали вищого рівня економічної підготовки молодих спеціалістів, а також насичення народного господарства інженерно-економічними кадрами. Тому у 1935 р. в металургійному інституті було створено інженерно-економічний факультет, основу якого складала кафедра економіки промисловості й кафедра організації та планування виробництва, які очолювали відомі в колі економістів учені І.С. Каган та Е.С. Глікман. До складу факультету також входила кафедра політичної економії, яка існувала у навчальному закладі з 1912 р.

Збільшення контингенту студентів, а разом з ним й інтенсифікація навчального процесу проходили по всій країні. Це було характерно для всіх вищих технічних навчальних закладів. При цьому змінювалися існуючі навчальні плани. В основу перегляду

лягли такі принципи: скорочення терміну навчання до чотирьох років; введення спеціалізації у навчанняні вже з першого курсу; чіткий розподіл характеру і змісту курсів відповідно до промисловості; зміна всієї системи підготовки за рахунок підсилення практичної підготовки (не менше 40% усього терміну навчання); зменшення кількості предметів у навчальних планах; активізація методів роботи і навчання студентів; встановлення твердого бюджету часу роботи й навантаження студентів; забезпечення достатньої суспільно-політичної підготовки інженерів, обов'язкове вивчення іноземних мов; введення військової підготовки.

Розроблена у ДМетІ на цих засадах організація навчального процесу передбачала (зокрема, для студентів-доменщиків) у першому семестрі 14 тижнів теоретичного навчання, після чого два тижні відводилося на екзамени. З кінця грудня і по кінець лютого проводили семитижневу технологічну практику, послідовно в доменному, сталеплавильному та прокатному цехах. Далі знову проводили теоретичне навчання протягом 12 тижнів. Після двотижневої екзаменаційної сесії студенти йшли на виробничу практику з горючих матеріалів на коксохімічний завод (6 тижнів). На другому курсі тривалість навчання в 1 і 2 семестрі складала відповідно 16 і 14 тижнів. У січні-березні проводили спеціальну практику з доменного виробництва на робочих місцях (9 тижнів). На третьому курсі були організовані теоретичні заняття, аналогічні другому курсу. Після теоретичних занять у весняному семестрі та

практику, послідовно в доменному, сталеплавильному та прокатному цехах. Далі знову проводили теоретичне навчання протягом 12 тижнів. Після двотижневої екзаменаційної сесії студенти йшли на виробничу практику з горючих матеріалів на коксохімічний завод (6 тижнів). На другому курсі тривалість навчання в 1 і 2 семестрі складала відповідно 16 і 14 тижнів. У січні-березні проводили спеціальну практику з доменного виробництва на робочих місцях (9 тижнів). На третьому курсі були організовані теоретичні заняття, аналогічні другому курсу. Після теоретичних занять у весняному семестрі та

Студентський гуртожиток, 1930-ті роки

Колектив Дніпропетровського металургійного інституту біля корпусу, 1930 рр.

екзаменів у студентів були літні канікули (9 тижнів), а згодом в липні-серпні проводили восьмитижневу переддипломну практику. Врешті, на четвертому курсі в осінньому семестрі відводили 16 тижнів на теоретичні заняття, і після тижневих канікул студенти протягом 22 тижнів виконували дипломний проєкт, який захищали у червні.

Враховуючи значне підвищення темпів підготовки спеціалістів, з поля зору намагались не випустити якість навчання. У цей період в інституті активно проводилися широкі кампанії з ліквідації академічної заборгованості, що виникала у студентів після екзаменаційної сесії. У масштабі інституту і на факультетах організовують «трійки» з ліквідації академічної заборгованості, влаштовують декадни-ки й місячники з ліквідації «хвостів». Велику виховну й роз'яснювальну роботу з підвищення успішності проводила багатотиражна газета інституту «Сталінець».

У країні було організовано Всесоюзне змагання вищих навчальних закладів з питань якісної підготовки спеціалістів. За результатами 1934/35 н.р. молодий інститут нагородили почесною грамотою за успіхи в роботі з підготовки інженерно-технічних кадрів для металургії країни.

Випуск спеціалістів для соціалістичної промисловості вимагав удосконалення методик, викладання і впровадження нових, які досі не використовувалися. Однак іноді нововведення не завжди були вдалим. Так, перехід у 1931 р. на бригадно-лабораторний метод навчання не виявив ефективності, тому вже через півроку було прийнято постанову про перехід на традиційну лекційно-семінарську систему.

Досвід роботи спеціалістів-випускників використовувався для вдосконалення навчального процесу. З цією метою у березні 1932 р. інститут провів конференцію молодих спеціалістів, представників заводів і професорсько-викладацького персоналу

інституту. На цій конференції було виявлено низку вагомих недоліків у підготовці спеціалістів, обговорювалися труднощі у засвоєнні техніки нових металургійних підприємств. Удосконаленням навчального процесу в інституті були зайняті найкращі викладачі. У методичних комісіях і радах працювали О.М. Діннік, В.І. Лапицький, П.Т. Ємельяненко, О.С. Афанасьєв та ін.

В інституті організовували виставки новинок іноземної та радянської технічної літератури, проводили студентські наукові семінари, створювали гуртки з вивчення іноземних мов. Все ширше до виконання науково-дослідних робіт залучали студентську молодь. Створенню ділової атмосфери у навчальному процесі і підвищенню рівня підготовки випускників сприяло також введення правил навчально-виробничого розпорядку, складених у суворому стилі, властивому тому часу. Правила були спрямовані на зміцнення навчально-виробничої дисципліни, сприяння ефективному використанню навчального часу. Вони чітко визначали права й обов'язки студентів, викладачів, старост студентських груп, адміністративних працівників інституту; чітко встановлювали порядок відвідування студентами та викладачами занять та їх взаємовідносини за час навчального процесу. Правилами передбачалися досить суворі заходи покарання для порушників дисципліни.

У 1935 р. в СРСР виник масовий рух новаторів соціалістичного виробництва, робітників, колгоспників і службовців за підвищення продуктивності праці і краще використання техніки. Зростаючий ентузіазм трудящих сприяв швидкому поширенню стаханівського руху в усіх галузях народного господарства. У металургії піонерами-стаханівцями були І. Коробов, М. Мазай, О. Чайковський та ін. Патріотичний початок не міг залишитися осторонь колективу металургійного інституту. Студенти, співробітники, викладачі енергійно залучались до руху

стаханівців, чудово розуміючи, що вища школа має бути в авангарді цього процесу. У студентському середовищі з'явилися ті, які з великим бажанням оволодівали знаннями, брали участь у засвоєнні нової техніки в заводських колективах у період проходження практики. Професорсько-викладацький склад та наукові співробітники інституту надавали ефективну науково-технічну допомогу стаханівцям виробництва. Безпосередньо у заводських колективах організували читання лекцій, співробітники інституту брали активну участь у партійно-технічних конференціях, які проводили на заводах. Після завершення науково-дослідних робіт їх результати одразу ж були доведені до робочого персоналу, який обслуговував досліджуваний агрегат. Проводився інструктаж з метою засвоєння нових методів роботи. Для винахідників та раціоналізаторів на заводах проводили постійні консультації, силами інституту організували навчання робітників у стаханівських школах.

Більшість педагогічних працівників разом зі співробітниками науково-дослідного сектору інституту брала участь у виконанні дослідних робіт, які, як правило, проводили на заводах і там же впроваджувалися. Значна частина робіт мала технологічний характер і, крім теоретичного й експериментально-лабораторного розділів, включала глибокий аналіз досліджуваних питань та перевірку отриманих результатів у виробничих умовах.

У процесі виконання дослідних робіт на заводах працівники інституту, як правило, перебували у тісному зв'язку з виробничниками, зараховували їх до своїх бригад і допомагали засвоювати нові агрегати й методи роботи на них. Тематика дослідних робіт, які виконував інститут у 1935 р. і подальших роках, була актуальною для заводів чорної металургії.

Працівники інституту висували винахідницькі пропозиції, які впроваджували у виробництво, оснащуючи його новими технологіями, апаратурою й устаткуванням. Стаханівцям-виробничникам надавали допомогу у підвищенні їх ділової кваліфікації. Так, наприклад, в інституті організували заняття із сталеварами, які були відряджені до ДМетІ з різних заводів СРСР. Доцент Г.К. Львов проводив заняття з термістами дніпропетровських заводів і слухачами всесоюзних заочних курсів стаханівців-термістів. Професор Й.Д. Семикін консультував сталеварів П. Сорокового й О. Чайковського. Професор Н.Ю. Тайц проводив лекції-бесіди зі зварювальниками заводу ім. К. Лібкнехта з питань практичного застосування сучасних теоретичних поглядів на процес нагріву металів.

Найбільш яскравим проявом допомоги працівників інституту виробництву, які прийняли форму масового заходу, стало виконання співробітниками науково-дослідного

сектору інституту соціалістичного договору з Дніпропетровським та Луганським вальцеровними заводами. За цим договором співробітники інституту зобов'язалися, крім виконання досліджень, вести роботу з підвищення технічної культури на заводах. З цією метою організували консультації, читали лекції, створювали бригади з покращення технології виробництва. У засвоєнні економічних знань заводським робітникам надавали допомогу кандидат економічних наук В.С. Чернихов і науковий співробітник М.І. Кокольський.

Інститут брав активну участь у проведенні обласних, республіканських та всесоюзних науково-технічних конференцій. Було налагоджено видавництво наукових праць співробітників. Публікації виходили не тільки у збірниках, а й у періодичних технічних виданнях. Лише у 1940 р. було опубліковано 290 праць. Для ознайомлення робітників промисловості організували виставки завершених дослідних робіт.

Індустріалізація СРСР вимагала подолання великих труднощів. Радянський народ здійснював будівництво промислових об'єктів власними силами і тому пошук коштів на розвиток галузей важкої індустрії став одним із найважчих завдань. Доводилося обмежувати споживання, використовувати кожен можливість, щоб економити кошти. В таких умовах поступово розвивалась матеріальна база інституту, вдавалося створювати прийнятні побутові умови для студентів і працівників інституту. Велика заслуга в розвитку інституту у ці роки належить директору інституту М.Х. Ісаєнку, який очолив ДметІ у 1937 р. і 33 роки поспіль (1937–1970) беззмінно керував ним.

На початку 40-х рр. інститут уже мав два великі навчальні корпуси, декілька лабораторних корпусів-флігелів, напівзаводську прокатну лабораторію, малу доменну піч, побудовану на заводі металургійного устаткування. В інституті були створені потужні лабораторії на кафедрах електрометалургії, металургійних печей, ливарного виробництва, термообробки, металознавства, металургії чавуну, металургії сталі, фізики, на кафедрах хімічного циклу. При інституті існували ливарно-механічні майстерні. Для проживання студентів побудували

Професор А.Д. Готліб у доменному цеху

гуртожиток площею 4500 кв. м. Кімнати в гуртожитку були облаштовані необхідним інвентарем і постільною білизною.

Налагодженою в ті роки була робота з культурного виховання молоді. Викладачі читали лекції для підвищення інтелектуального рівня студентства, організовували екскурсії в музеї. Студенти охоче відвідували театри, цирк, брали участь у культпоходах в кіно. Для кращих ударників навчання закупували постійні місця в театрах, для професорсько-викладацького складу було закуплено 8 постійних місць на гастролі московських театрів.

У тридцять роки ДМетІ отримав перехідний Червоний прапор області як передовик самодіяльності. В інституті був драматичний колектив, оркестр народних інструментів, симфонічний оркестр, ансамбль пісні і танцю, духовий оркестр.

Наступний етап розвитку інституту був зумовлений виникненням на початку тридцятих років на кордонах країни двох осередків військової небезпеки (на сході – мілітаристська Японія і на заході – фашистська Німеччина). Початок у 1939 р. Другої світової війни вимагав зміцнення оборонної сили, підвищення готовності кожного громадянина стати на захист своєї вітчизни. У країні широко розгорнувся фізкультурно-спортивний рух, робота оборонних добровільних товариств. На якісно вищій рівень було піднято у ці роки в інституті роботу зі спортивної підготовки студентів. У колективі закладу добре розуміли, що сила, спритність, витривалість, рішучість, сміливість, виховані у процесі оволодіння окремими видами спорту, підвищують працездатність майбутнього командира виробництва, готового в будь-яку хвилину стати на захист соціалістичної батьківщини. У 1938/39 н.р. в оборонних організаціях інституту стали значкістами: ППХЗ – 855 осіб,

ГСЗ – 268 осіб, ВЗ – 95 осіб. Було підготовлено 15 танкістів, 13 ворошилівських стрільців, 22 парашутисти.

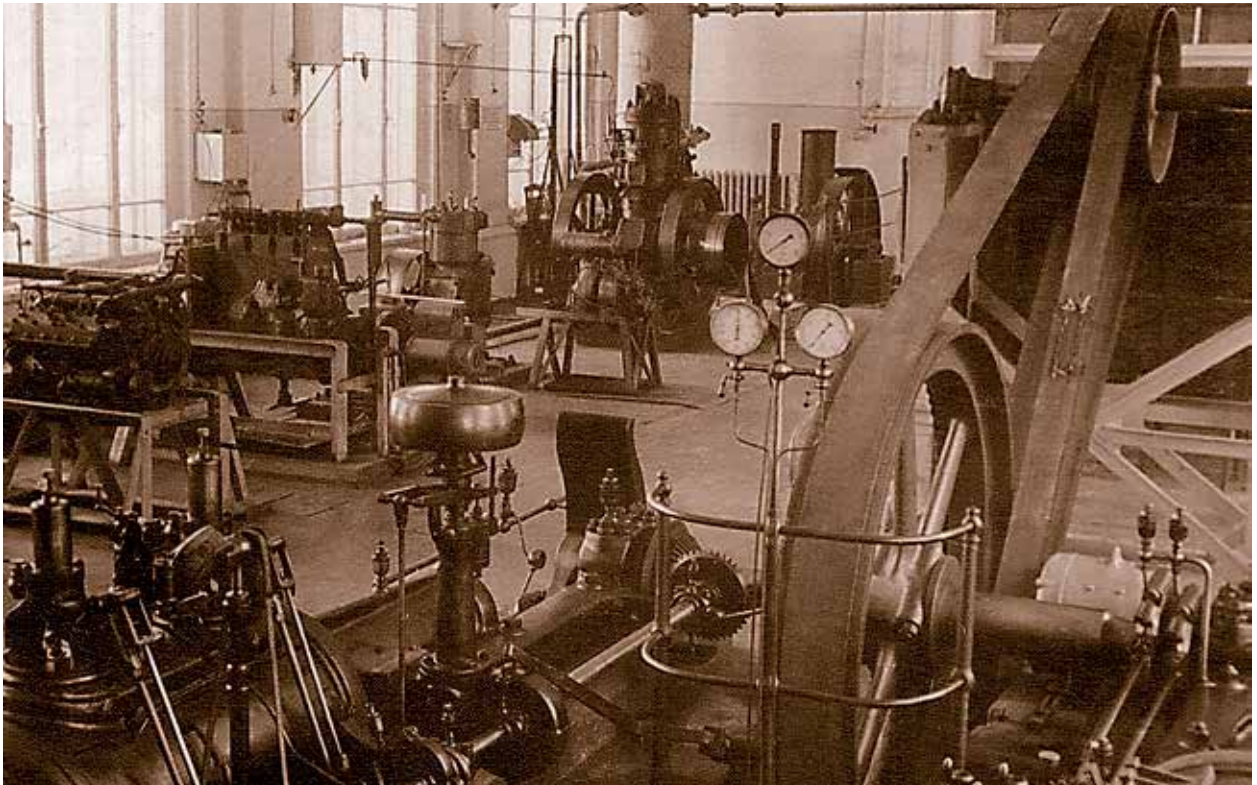
Чергове десятиліття навчальний заклад закінчував у завзятій праці співробітників і наполегливому навчанні своїх вихованців. За перші 10 років самостійного існування інститут підготував для народного господарства 3490 інженерів різних спеціальностей. Сприяв впровадженню у виробництво багатьох передових технологій, але в душах людей переживувались радість трудових перемог і назріваюча тривога перед військовою небезпекою.

Розвиток Дніпропетровського металургійного інституту у передвоєнні роки свідчить про перетворення його у великий центр з підготовки інженерних кадрів для заводів чорної металургії. Водночас тут було створено авторитетний дослідницький колектив, який успішно впроваджує наукові досягнення на промислових підприємствах країни.

Випускники інституту, працюючи на заводах, у проектних та дослідних організаціях, у вищих навчальних закладах, на керівних господарських посадах, зарекомендували себе як освічені та ініціативні спеціалісти й своєю діяльністю утверджували добру славу рідного навчального закладу.

У передвоєнні роки дійсним членом АН УРСР став випускник інституту М.В. Луговцов, членом-кореспондентом АН УРСР – П.Т. Ємельяненко. П'ятнадцять випускників стали професорами, понад 60 – кандидатами технічних наук, доцентами. Близько 50 осіб працювали у вищих навчальних закладах й науково-дослідних інститутах, стали провідними працівниками Наркомату чорної металургії, директорами, головними інженерами й головними спеціалістами великих заводів.

Мирна праця радянського народу припинилася 22 червня 1941 р. Армія фашистської Німеччини

Паросилова лабораторія Дніпропетровського металургійного інституту, 1930 рр.

без оголошення війни вторглася на територію СРСР. У перший період війни ворогу вдалося примусити радянські війська відступати. Для країни сформувалося виключно важке й небезпечне положення. Радянський народ піднявся на справедливую визвольну війну проти німецько-фашистських загарбників. Народне господарство країни перелаштовувалося на військовий лад. Із прифронтових районів у східні райони Радянського Союзу евакуюються великі підприємства, навчальні заклади. З нажитих місць рушили мільйони людей.

Практичні заняття студентів-ливарників

Дирекція ДМетІ отримала наказ евакуюватися в ніч з 7 на 8 серпня. Для вивезення провідних працівників та їх сімей, а також цінного обладнання, яке можна було використати на сході, інституту виділили 15 залізничних вагонів. Запропонували евакуюватися всім професорам, доцентам, частині асистентів і співробітників НДС, працівникам управління й громадських організацій. Загалом у вагонах розмістилося 70 сімей. Іншим співробітникам, робочим і студентам інституту видавали евакуаційні довідки міськради для відправлення на загальних підставах. Ніякими підйомними засобами інститут не володів, тому важке обладнання не можна було вивезти. У вагони завантажили електромотори, станки, мікроскопи, аналітичні ваги, кольорові та дорогоцінні метали, дослідницький інструментарій або його частини; вивезли інститутський архів і бухгалтерські документи з дня останньої ревізії.

Ешелон зі співробітниками інституту й устаткуванням рухався в напрямку Свердловська. Виїхавши із Дніпропетровська у другій половині дня 12 серпня, потяг прибув на кінцевий пункт 29 серпня. Там у цей же час вже знаходились працівники Наркомчормету, які дали вказівку про переїзд до Магнітогорська.

Більшу частину викладачів зарахували до штату Магнітогорського металургійного інституту (МГМІ). Окремих працівників інституту відрядили на роботу до металургійного комбінату (доценти І.Г. Казанцев, Г.К. Львов, М.С. Ковтун, асистент П.І. Рудометов, інженер Л.Д. Корсунський) або на інші заводи Уралу (професори С.Й. Хитрик, О.В. Попок, Н.П. Голинський). Деякі викладачі ДМетІ були відряджені на роботу в Сибірський металургійний інститут (м. Сталінськ). Туди поїхали доценти М.П. Беліков, В.І. Лапицький, Е.С. Глікман, М.М. Чуйко, С.С. Кловська, Є.А. Рохман).

Співробітники НДС не могли бути зараховані до штату МГМІ, оскільки у ньому не було такого структурного підрозділу, тому вони уклали договір з металургійним комбінатом на проведення науково-дослідних робіт і приступили до їх виконання. Згодом їх у повному складі зараховують до штату інституту.

Тим самим було започатковано створення у цьому закладі дослідницького підрозділу.

Таким чином, Дніпропетровський металургійний інститут було тимчасово ліквідовано. Його співробітники розсосередилися у різних містах Уралу та Сибіру, хоча вони не забували добрих традицій свого рідного інституту, і де б вони не знаходилися, прищеплювали навики навчальної, методичної, наукової роботи, встановлювали тісний зв'язок з виробничниками, надавали дієву допомогу промисловим підприємствам. Не буде перебільшенням відзначити, що з приїздом дніпропетровців суттєво змінилося життя місцевого інституту. До війни МГМІ був недостатньо укомплектований кваліфікованими науково-педагогічними кадрами і вимушений був широко залучати до викладання і без того завантажених інженерів металургійного комбінату.

Наукові можливості викладацького колективу МГМІ реалізовувалися дуже слабо, навіть незважаючи на наявність найбагатшої бази для проведення досліджень найбільшого у СРСР металургійного комбінату. Слабкий розвиток наукової роботи в інституті обумовив повільне підвищення кваліфікації викладачів і відповідно – недостатній рівень підготовки випускників. З приїздом дніпропетровців ситуація змінилася. В інститутський колектив увійшли такі досвідчені вузівські працівники, як академік В.М. Свєтчиков, професори С.І. Тельний, О.М. Похвиснев, А.Д. Готліб, Й.Д. Семікін, О.П. Чекарьов, доценти О.С. Афанасьєв, С.Т. Ростовцев, К.Ф. Стародубов, І.Т. Жердев, І.С. Каган, С.Л. Левін, О.П. Чукмасов, Д.Б. Вольпер, Г.Л. Павленко, З.І. Некрасов, В.С. Барський та ін., які мали чималий досвід наукової, педагогічної й навчально-адміністративної роботи.

Звичайно, в першу чергу, увагу було зосереджено на навчальному процесі, якості підготовки спеціалістів для гірничої та металургійної промисловості. Країна боролася з сильним і добре організованим ворогом. Перебудова промисловості на військовий лад, робота багатьох підприємств на нових місцях у незвичних умовах висували нові вимоги до підготовки кадрів. Тому МГМІ, що замінив більшість

вищих навчальних закладів країни, які готували металургів і гірників до війни, повинен був збільшити і кількість випускників, і значно підвищити якість їх підготовки.

Покращенню навчальної та навчально-методичної роботи МГМІ сприяло поповнення закладу дніпропетровськими викладачами. Заступником директора МГМІ став професор А.Д. Готліб, який обіймав цю посаду у ДМетІ, деканом металургійного факультету призначили професора С.І. Тельного. Після його від'їзду до Свердловська деканом цього факультету стає доцент І.С. Каган, який протягом шести років до цього був деканом інженерно-економічного факультету ДМетІ. Поява досвідчених дніпропетровських педагогів сприяла організації в МГМІ нових кафедр і посиленню складу тих, що існували раніше. Були створені кафедри металургії чавуну, будівельної механіки, економіки й організації виробництва.

Викладання загальних і спеціальних дисциплін поставили на рівень сучасної науки. У своїх лекціях дніпропетровці узагальнювали досвід радянської й зарубіжної науки. Наприклад, доцент І.Т. Жердев в курсі електрообладнання особливу увагу приділяв питанням напівавтоматичного й автоматичного управління. Професор А.Д. Готліб і доцент С.Т. Ростовцев уперше читали в МГМІ спецкурс металургії чавуну й забезпечили перший випуск інженерів-доменщиків. С.Т. Ростовцев розробив власні методи розрахунку агломераційної шихти, матеріального й теплового балансу процесу спікання і вперше викладав у МГМІ курс теорії металургійних процесів та курс збагачення руд. Доцент К.Ф. Стародубов вперше в історії МГМІ став читати спеціальний курс з термічної обробки металів, збагативши його новітніми даними з теорії загартування, відпуску, хіміко-термічної обробки сталі. Зовсім по-новому, на основі сучасних даних, він подав розділ про спеціальні сталі.

Практичні і лабораторні заняття студентів перетворилися на важливий елемент навчального процесу. Було створено низку нових лабораторій, обладтованих апаратами і машинами, завезеними з Дніпропетровська. Магнітогорському інституту передали 7 токарних верстатів, 243 електромотори, 4 019 кг кольорових металів, 3 604,4 г дорогоцінних металів, мікроскопи, аналітичні ваги та інше лабораторне обладнання на загальну суму 643,331 крб. Дніпропетровці заново написали інструкції до багатьох лабораторних практикумів, у низці курсів вперше ввели виконання розрахункових робіт.

Значну роботу у Магнітогорському інституті провели співробітники хімічних кафедр. До війни всі хімічні дисципліни читали лише на одній кафедрі, тому доцент кафедри фізичної хімії ДМетІ В.К. Ростовцева запропонувала виділити в межах єдиної кафедри окремі цикли. Було проведено велику організаційну роботу з розподілу курсів між викладачами, розроблені завдання для практичних занять, організовано методичний семінар з неорганічної хімії, на якому обговорювалися найважливіші питання викладання дисципліни, написані інструкції до лабораторних робіт, поставлено практикум за всіма темами курсу загальної хімії для студентів усіх факультетів.

Доценти О.С. Афанасьєв і В.К. Ростовцева перенесли досвід читання фізичної хімії, адаптували курс до специфіки металургійного вищого навчального закладу, при його викладанні враховувалося, що далі викладатиметься споріднена дисципліна – теорія металургійних процесів. До цього курсу фізичної хімії в МГМІ читали у відриві від проблем металургії.

Доклавши багато зусиль щодо підвищення рівня навчального процесу в МГМІ, колектив дніпропетровських викладачів заклав чималу основу для підвищення якості останнього етапу навчання студентів – виконання дипломного проекту. Були ліквідовані застарілі, щорічно пропоновані студентам

завдання на дипломне проектування. Вводились теми, які вимагали від студентів напруження творчої думки, знання новітніх досягнень науки і техніки, основ економіки та організації виробництва.

Незважаючи на важкий стан на фронтах, із діючої армії в МГМІ були відряджені колишні випускники ДМетІ, які закінчили інститут зі спеціальностей, з яких до війни в Магнітогорську інженерів не готували. Поява великої групи кваліфікованих працівників дозволила організувати підготовку спеціалістів з механічного устаткування металургійних цехів та термічної обробки металів.

Наукову діяльність у період евакуації дніпропетровці проводили з трьох напрямків: держбюджетна робота, виконання господарських договорів з підприємствами і виконання завдань за дорученням Комітету вчених допомоги фронту. Робота цього Комітету була багатогранною й цілком ефективною. Дніпропетровці у ньому відігравали ключову роль і як організатори, і як виконавці робіт. Основна особливість цих робіт полягала в їх миттєвій практичній реалізації, оскільки вони мали безпосереднє відношення до підвищення обороноздатності країни.

Так, наприклад, доцент О.С. Афанасьєв виконав термінову роботу з постачання до комбінату дефіцитних реактивів, що забезпечило надійний хіміко-аналітичний контроль виробництва броньової сталі. Лабораторія, якою він керував, виготовила 5 т очищеної сірчаної кислоти, а в порядку виконання громадської роботи провела ремонт і перевірку всіх протигазів у місті. Доцент С.Ф. Чукмасов розробив нову конструкцію гальмових колодок для трамвайних вагонів, що значно покращило роботу міського транспорту Магнітогорська. Доценти І.Т. Жердєв, С.Т. Ростовцев, М.П. Скрипкін виконали роботу із секції озброєння. Колектив працівників під керівництвом доцента І.С. Кагана розробив захід щодо підвищення пропускної здатності ад'юстажа прокатних

цехів, ділянки виливниць у фасонно-сталеплавильному цеху комбінату. Багато попрацювали вчені-механіки, віддані кращим традиціям своєї школи; доценти Г.Л. Павленко, Д.Б. Вольпер, С.Ф. Чукмасов провели роботу з розрахунків муфти Фаста, завдяки чому були ліквідовані часті простої прокатних станів. Доцент Г.Л. Павленко з метою запобігання аварій і простоїв на аглофабриці провів розрахунки на міцність і стійкість наявних мостових ферм.

Плідна наукова праця, яку проводили дніпропетровці в роки війни, одержала високу оцінку з боку Наркомату чорної металургії, Всесоюзного комітету зі справ вищої школи, промислових підприємств, партійних і радянських організацій Магнітогорська. Працівники ДМетІ були нагороджені знаком «Відмінник соцзмагання НКЧМ» (А.Д. Готліб, З.І. Некрасов, С.Т. Ростовцев, С.Л. Левін), Похвальним листом Наркомчормету (К.Ф. Стародубов, А.Є. Кривошеєв), грошовими преміями. Орденами й медалями СРСР нагороджені А.Д. Готліб, О.П. Чекмарьов, З.І. Некрасов, К.Ф. Стародубов, С.Ф. Чукмасов, М.П. Кубланов, Є.Д. Лапкін, С.І. Тельний, С.Т. Ростовцев, І.Т. Жердєв, С.І. Гуларій, Г.Л. Павленко, І.С. Каган, Д.Б. Вольпер, М.Х. Ісаєнко, О.М. Похвиснев, М.П. Беликов, Н.Ю. Тайц, П.Т. Ємельяненко.

Незважаючи на тяжкі умови евакуації, успішно продовжували роботу над докторськими дисертаціями А.Д. Готліб, К.Ф. Стародубов, С.Т. Ростовцев, С.Л. Левін, С.Ф. Чукмасов. Над кандидатськими дисертаціями працювали М.І. Коваленко, Н.Л. Гольдштейн, О.М. Полярків, Б.А. Гесс, Л.Л. Горбовицький, М.А. Шаповалов.

Досить плідним було перебування співробітників ДМетІ й у Сибірському металургійному інституті. Заклад мав добре обладнані лабораторії, у тому числі напівзаводського типу, був краще за МГМІ укомплектований педагогічними й науковими кадрами. Однак і СМІ в багатьох напрямках поступався

налагодженій роботі ДМетІ. Тому приїзд навіть невеликої групи дніпропетровців позитивно позначився на роботі інституту. У листопаді 1941 р. сюди також прибуло близько 40 науковців і 300 студентів Московського інституту сталі й сплавів. Тому в тяжких умовах евакуації наші викладачі навчали і місцевих, і московських студентів.

Доцент М.П. Беликов організував та очолив кафедру теплотехніки й викладав курси теплотехніки і гідравліки. Він розробив усю навчально-методичну документацію, написав численні навчальні посібники. Через відсутність у СМІ теплотехнічної лабораторії, для проведення практичних занять зі студентами використовувалися силові установки Кузнецького металургійного комбінату. Доцент Е.С. Глікман створив в інституті кафедру організації й економіки металургійної промисловості. Він завідував цією кафедрою й читав лекції з відповідних курсів. Ним було складено конспект лекцій з організації виробництва й написано вісім розділів для підручника. Доцент С.С. Кловська завідувала кафедрою марксизму-ленінізму, ефективно організувала роботу колективу викладачів і добилася підвищення успішності студентів. На кафедрі в цей час було створено окремий методичний кабінет.

Доцент В.І. Лапицький працював на кафедрі металургії сталі, яку очолював його учень доцент Є.Я. Зарвін. За методикою, яку використовували в ДМетІ, він розбив спеціальний курс металургії сталі на розділи, що читали різні викладачі. До розділу, присвяченого розливці сталі, він увів глави про гідродинаміку розливки, значно розширив розділ про конвертерні процеси виробництва сталі.

Доцент Є.А. Рохман організував у СМІ кафедру механічного устаткування металургійних цехів і

очолив її, провів перший випуск інженерів-механіків. Ним було розроблено всю навчально-методичну документацію з цієї спеціальності, підготовлені необхідні демонстраційні матеріали.

Дуже багато було зроблено дніпропетровцями й у вирішенні технічних питань Кузнецького металургійного комбінату. М.П. Беликов провів регулювання доменних турбоповітродувних машин, розробив конструкцію й впровадив автоматичне регулювання температури води в деаераторах ТЕЦ комбінату, провів випробування й налагодження живильної системи. Доцент М.М. Чуйко в ЦЗЛ КМК організував електрометалургійну й експериментально-наукову лабораторію, у яких було проведено величезну роботу з освоєння виплавки спеціальних марок сталі.

Група наукових співробітників ДМетІ працювала у Свердловську. В індустріальному інституті професор К.П. Бунін завідував кафедрою термообробки й металознавства. Він консультував оборонні заводи з технологічних питань і проблем якості деталей спеціального призначення. На заводі «Уралмаш» він займався термоукріпленням металу для башт танків. В Уральському науково-дослідному інституті чорних металів працював професор А.М. Похвіснєв, директор ДМетІ М.Х. Ісаєнко, інженер М.Б. Позін. М.Х. Ісаєнко під час перебування у Свердловську виконував обов'язки директора дослідницького інституту в 1942–1943 рр. і проводив важливі роботи з виробництва гільз із гарячекатаної снарядної сталі, виплавленої за так званим ванадієвим переділом.

Після звільнення Дніпропетровська 25 жовтня 1943 р. співробітники інституту, які перебували в Магнітогорську й Сталінську, почали з власної ініціативи вживати заходи щодо відновлення ДМетІ.

Були направлені спеціальні записки з пропозиціями завчасно розпочати збір в одному місці розпороснених на Сході співробітників і студентів, розробити план реевакуації людей та устаткування. У перші ж дні звільнення міста представники НКЧМ викликали до Дніпропетровська керівників інституту й поставили завдання – відновити вищий навчальний заклад у найкоротший термін.

У цей же час до міста приїхав представник ВК «Вугілля» М.А. Шагурін, який очолив роботи з відбудови ДГІ. До цієї роботи він залучив і співробітників інших технічних вузів, оскільки вважав, що в місті буде відновлено єдиний

гірничо-металургійний інститут. На цій підставі деяке майно металургійного інституту в перші дні опинилося в гірничому інституті. Однак прибувши до Дніпропетровська член колегії НКЧМ Ю.М. Кожевніков дав розпорядження приступити до відновлення ДМетІ як самостійного навчального закладу й призначив виконуючим обов'язки директора інституту доцента В.З. Штепенка. Призначення було оформлено наказом по НКЧМ, яким пропонувалося негайно приступити до упорядкування всіх будинків, майна й організувати набір особового складу співробітників і студентів.

У перших числах листопада до Дніпропетровська прибув заступник начальника ГУНЗ НКЧМ В.М. Злобінський, під керівництвом якого проводилося відновлення інституту, комплектування кафедр співробітниками й устаткуванням. Розпочався набір студентів на всі курси. Робота з відбудови інституту була складна й носила багатогранний характер. Одночасно проводився набір студентів, установлювалася їхня академічна заборгованість і організовувалася її ліквідація, викладачі проводили консультації й готувалися до початку занять, призначених на 22 листопада. Проводилася інвентаризація майна, облік та відновлення устаткування, придбання й оснащення житлових приміщень для студентів замість згорілого гуртожитку тощо.

Існували проблеми з приміщеннями інституту. Щасливо вціліли обидва навчальні корпуси вселяли побоювання на предмет їх мінування, хоча вони й були перевірені саперами при звільненні міста. Тому була надана вказівка закрити приміщення до їхньої ретельної перевірки й зайняти декілька невеликих будинків поблизу інституту.

Досить важливим було відновлення діяльності ливарно-механічних майстерень інституту. У них розграбували все дрібне устаткування, але верстати, підготовлені окупантами до відправлення, залишилися на місці. Майстерні необхідно було відновити швидко для задоволення потреб інституту й надання допомоги фронту. З терміновими замовленнями

Член-кореспондент АН УРСР К.П. Бунін із слухачами факультету підвищення кваліфікації викладачів вузів

з ремонту автомобілів приїжджали в майстерні військпреди II і III Українських фронтів, штаби яких перебували неподалік від міста в той час. Працівники майстерень розуміли відповідальність і важливість військових замовлень, тому виконували їх дуже швидко.

Коли у військових виникла потреба в очищеній сірчаній кислоті, до роботи залучили хіміків інституту. Вони створили установку для очищення кислоти, і незабаром необхідний реактив вантажними автомашинами відправляли на фронт.

Після декількох повторних оглядів навчальних корпусів вийшов дозвіл щодо їх експлуатації. Однак у цей час до Дніпропетровська, що став уже тилловим містом, почали прибувати військові шпиталі, і радянська влада області дала дозвіл на розміщення в приміщеннях інституту одного з них. У зв'язку з цим початок занять перенесли на пізніший термін. Але заняття студентів розпочалися й тривали увесь час. Вони проходили в одному крилі першого корпусу. Всі інші приміщення займав шпиталь.

У перших числах грудня з евакуації прибула дирекція інституту й деякі викладачі. Викладачів було недостатньо, тому заняття проводили тільки зі студентами першого й другого курсів та на підготовчому відділенні. Для старшокурсників організували консультації. Узимку співробітники займалися відновленням уцілілих навчальних корпусів, лабораторій, житлових будинків, комплектуванням бібліотеки, розробкою навчальної документації й навчанням студентів, контингент яких безупинно поповнювався.

У цей важкий час в інституті стали налагоджувати досліду роботу. У березні 1944 р. директорам відновлених металургійних заводів розіслали лист з інформацією про те, що інститут пропонує надати свою посильну допомогу й закликає максимально використовувати кваліфіковані кадри науковців. На цей лист відреагувало багато заводів і відразу ж почали доручати проводити механічні випробування, хімічні аналізи й металографічні дослідження.

У березні 1944 р. ВКВШ своїм наказом відкрив в інституті три нові факультети: гірничорудний, хіміко-технологічний і промислового транспорту. Гірничорудний факультет проіснував у ДМетІ недовго, у березні 1947 р. його передали гірничому інституту.

На початок 1944/45 н.р. викладацький колектив поповнився новими кваліфікованими педагогами. В інститут прийшли професори О.В. Кірсанов, С.М. Кожевников, доценти І.М. Ханін, М.Л. Попов, Ю.М. Золотов. Сумісниками в інституті працювали професори В.О. Танатар, Г.М. Белаєнко, І.Л. Антоконенко, О.С. Френкель, доценти Є.Я. Іванченко, З.З. Рудяков, І.П. Нікулін та ін. Протягом 1944–1945 рр. проводилися рішучі дії для надання допомоги інституту. Завдяки цьому були відновлені навчальні корпуси, житлові будинки, майже всі лабораторії й створені деякі нові, було частково відновлено книжковий фонд бібліотеки.

У перші дні війни більша частина студентів інституту виїхала в колгоспи, щоб допомогти селянам зібрати врожай. У місті залишалися тільки студенти п'ятого курсу, які продовжували навчання, а також ті, які подали заяви з проханням мобілізувати їх до армії. На початку липня перша група з 15 добровольців була скерована в окремий комуністичний батальйон спеціального призначення, який перебував у розпорядженні політуправління Південно-Західного фронту. У складі цієї групи пішли в діючу армію голова профкому інституту, сталінський стипендіат Г. Лівшиць, заступник секретаря комітету комсомолу інституту О. Давидсон. Група студентів у складі 6 осіб у липні переїхала на навчання до Севастопольського училища зенітної артилерії. Випускники цього училища, студенти-металурги Р. Ривкін, Г. Банний, Б. Рябченко, О. Шаповал проявили в боях з німецькими загарбниками відвагу та героїзм і були нагороджені бойовими орденами й медалями. У цей час 50 студентів стають курсантами Дніпропетровського артилерійського училища і в його складі беруть участь в обороні міста.

Наприкінці липня 1941 р. до Військової інженерної академії ім. Дзержинського відправляють на навчання 60 студентів-металургів. Із цієї групи п'ятьох передають у розпорядження МВО, а потім їх скеровують до Подільського артилерійського училища протитанкової артилерії. Серед курсантів цього училища студенти О. Шифрін, М. Санько, О. Лавренко, П. Столяров брали участь в обороні міста Мало-Ярославець. Після закінчення училища вони у складі винищувальних протитанкових полків мужньо боролися на фронтах Вітчизняної війни.

Студенти О. Єрмаков, О. Литвинов, І. Корсунський, Є. Залеський були скеровані до школи партизанів і під час підступу німецьких частин до Дніпропетровська стали розвідниками в кавалерійських частинах.

Загалом з шестисот студентів, які навчалися в інституті до початку війни, у липні-серпні 1941 р. до лав Червоної Армії вступили близько 400 осіб. Серед студентів набору перших післявоєнних років більшість були учасниками Великої Вітчизняної війни й мали бойові нагороди.

У перші дні воєнних дій у свої частини були призвані співробітники інституту, які були команди-

рами запасу, – доценти Є.О. Даничек, С.К. Трекало, Л.І. Цехнович, Я.В. Гречний, О.І. Івонін, С.І. Борисов, О.О. Шевченко, асистент М.Д. Шаблі, викладачі військової кафедри О.І. Бобовкін, О.О. Сабін-Гуз та ін.

Викладачі, співробітники та студенти інституту в роки війни були учасниками партизанського руху й підпілля. У серпні 1941 р., коли ворог підступав до Дніпропетровська, обком партії займався підготовкою партійного підпілля. Вихованцеві інституту М.І. Сташкову запропонували очолити підпільний обком партії, і він прийняв цю пропозицію. Працюючи в тилу ворога, він проявив себе вмілим організатором. У всіх великих індустріальних містах області – Дніпропетровську, Дніпродзержинську, Кривому Розі, Нікополі, Павлограді – були організовані підпільні організації й загони. Їх активна робота не давала спокою фашистським загарбникам. Часті катастрофи потягів, вибухи складів боєприпасів, знищення окремих військових підрозділів, поширення листівок, передача важливих відомостей для Червоної Армії – усе це виконували партизани й підпільники. Другого травня 1945 р. М.І. Сташкову було посмертно присвоєно звання Героя Радянського Союзу.

В післявоєнні роки перед вищою школою постало важливе завдання поповнення інженерного корпусу країни, і металургійний інститут, як і сотні інших вищих навчальних закладів, успішно вирішував його. Уже в 1944/45 н.р. інститут закінчили 14 осіб, в 1946/47 – 135, а в ювілейному для інституту 1949 р. дипломи інженерів одержали 240 молодих фахівців. Значне збільшення контингенту студентів у цей важкий час вимагало створення належної навчально-лабораторної бази. Тому в інституті всі сили спрямували на відновлення існуючих до війни лабораторій і кабінетів, створення нових та оснащення їх сучасним устаткуванням.

Для лабораторій, що відновлювалися, з Магнітогорська привезли 9 вагонів устаткування, в основному електротехнічного й прокатного. Закуповували також нове за нарядами міністерств чорної металургії й вищої освіти (у відання останнього інститут перейшов у 1946 р.). Частина необхідних установок виготовляли в майстернях інституту або безпосередньо на кафедрах. Інститутом було проведено стратегічне планування розвитку кафедр, лабораторій і кабінетів, складено план розвитку кожної науково-навчальної одиниці, виходячи з контингенту студентів, які навчаються, навчальних планів і програм, досягнутого рівня розвитку навчальної дисципліни й запланованих обсягів науково-дослідних робіт. На підставі цих планів, розглянутих і затверджених вченою радою, було складено календарний план розвитку, що передбачав відновлення й ремонт будинків, а також нове будівництво, придбання й виготовлення самотужки необхідного устаткування.

Нагальною потребою перших років повоєнного відновлення була комплектація бібліотеки навчальною й науковою літературою. Щорічні надходження складали сотні томів, але підручників з політекономії, промислових залізниць, металургійних печей, організації виробництва й багатьох інших дисциплін не вистачало.

Зростання контингенту студентів вимагало відповідного збільшення викладацького корпусу ін-

ституту. І якщо в перші післявоєнні роки кафедри були майже повністю укомплектовані відповідно до штатного розкладу, то згодом постала потреба у викладачах на кафедрі фізики, політекономії, теоретичної механіки, будівельної механіки, металургії сталі, економіки промисловості, графіки, аналітичної хімії та ін.

Було налагоджено регулярну роботу наукових семінарів металознавців і термістів, металургів, прокатників, механіків, хіміків.

Проводилися загальноінститутські наукові сесії. Пильна увага до рівня кваліфікації співробітників давала свої результати. Так, у 1947 р. серед 197 викладачів інституту було 16 професорів, з них 12 докторів наук, 74 доценти, з яких 71 кандидат наук. Посилення інтелектуального потенціалу викладацького складу тривало й у наступні роки. У 1949 р. свій півстолітній ювілей навчальний заклад зустрічав в атмосфері творчого підйому. За досягнуті успіхи з підготовки інженерно-технічних кадрів для народного господарства й у зв'язку з п'ятдесятиліттям від дня заснування Дніпропетровський металургійний інститут був нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора. Чимало співробітників інституту одержало високі урядові нагороди.

Відновлення зруйнованих війною підприємств, їх реконструкція, створення нових, оснащених сучасною технікою, металургійних заводів і цехів, будівництво гірничо-збагачувальних комбінатів, розширення мережі проектно-конструкторських і дослідницьких організацій металургійного профілю істотно збільшували потребу в інженерних кадрах, що сприяло невинному розвитку металургійної освіти. У післявоєнні роки Дніпропетровськ став організаційним, інженерним і науковим центром металургії України. У місті починають працювати Міністерство чорної металургії та Республіканське науково-технічне товариство чорної металургії. Крім Всесоюзного науково-дослідного інституту трубної промисловості й УкрДіпромету, створених ще в довоєнні роки, розгортає свою діяльність Інститут чорної металургії. Водночас відкриваються інститути «Металургавтоматика», НДІАчормет, ВНДІМехчормет, філія ВНДІПСАУ. Створюється потужний машинобудівний комплекс, до якого входять Південний і Дніпровський машинобудівні, агрегатний завод, завод важких пресів, завод «Полімермаш». На цих промислових підприємствах функціонують ливарні, ковальсько-пресові та інші цехи з виробництва й обробки металопродукції.

Прискорений розвиток металургії та машинобудування у Придніпров'ї поставили перед ДМетІ нові завдання, пов'язані з розширенням переліку інженерних спеціальностей, підвищенням якості

Видатні вчені-металознавці, 1950 рр.

підготовки фахівців, науковим забезпеченням промислового виробництва. Розв'язанню цих завдань сприяли структурні перетворення в інституті, збільшення контингенту студентів, кваліфікаційне зростання професорсько-викладацького складу і вдосконалення навчального процесу, розвиток науково-дослідної діяльності, зміцнення матеріальної бази. Потрібно сказати, що для оздоровлення та відпочинку студентів та співробітників інституту у 1955 р. на березі річки Самари було створено спортивно-оздоровчий табір «Дружба», який реконструювали на початку 70-х рр. Було побудовано новий блок їдальні, кінотеатр, нові спальні корпуси, облаштовано територію пляжу й станції для човнів.

У 50-ті рр. розпочалася науково-технічна революція. Широкого розмаху набуває наукова діяльність вищих навчальних закладів, однак її частка в загальному обсязі досліджень, які виконувалися в країні, була невеликою. Пояснювалося це надзвичайно швидким розвитком академічних і, особливо, галузевих науково-дослідних інститутів, які отримували потужну матеріально-технічну та фінансову підтримку відповідних міністерств і відомств. Поширюється теза про те, що наука повинна розвиватися в НДІ, а завданням вищої школи є підготовка фахівців. У цих умовах лише ті вищі навчальні заклади (типу ДМетІ), які володіли вагомим науковим доробком, висококваліфікованими науково-дослідними кадрами і тісним зв'язком з промисловістю, могли виробляти ефективні форми організації наукової діяльності. Значний імпульс розвитку наукових досліджень у вишах дала постанова Радміну СРСР «Про заходи щодо покращення науково-дослідної роботи у вищих навчальних закладах» (1956). Почали створюватися вузівські проблемні й галузеві науково-дослідні лабораторії, засновувалися науково-дослідні сектори. Галузевим міністерствам було запропоновано надавати допомогу вищим навчальним закладам у зміцненні їх матеріально-технічної бази. Значно збільшувався обсяг фінансування розробок вищої школи, розширювалася практика виконання досліджень за господарськими договорами з промисловими підприємствами.

Так починався спортивний табір «Дружба»

Упродовж десятиліття (50–60 рр.) вчені інституту виконували дослідження за чотирнадцятьма комплексними темами, що об'єднували дев'яносто держбюджетних і тридцять госпдогвірних робіт. Ця форма роботи дозволяла впроваджувати у виробництво всі нововведення, що виникали у процесі дослідження ще на його проміжних етапах. Показники науково-дослідної діяльності інституту у 50-ті рр. у порівнянні з другою половиною 40-х рр. суттєво зросли. Щорічно в середньому виконувалося 52 госпдогвірних та 166 держбюджетних НДР, захищалося 8 кандидатських і 3 докторські дисертації, публікувалося до 10 монографій і підручників.

У 1962 р. на базі відповідних кафедр було створено механічний факультет, який згодом реорганізували в енергомеханічний (1970), а потім – у механіко-машинобудівний (1997). У 1961 р. розформували факультет промислового транспорту, який існував в інституті у перші повоєнні роки, а його студентів перевели до інших вищих навчальних закладів. Хіміко-технологічний факультет, на якому було відкрито підготовку фахівців з порошкової металургії, а також захисту металів від корозії, у 1974 р. перетворили на теплофізичний.

Створення найбільшого в Європі Нікопольського феросплавного заводу (1967) та розвиток електрометалургії в Україні загалом стали підставою для створення в інституті у 1976 р. електрометалургійного факультету, на якому, крім електрометалургів і ливарників, з часом було розпочато підготовку інженерів з кольорової металургії, електротермії неорганічних матеріалів, а також зі спеціальної металургії.

Період 60–80-х рр. в історії країни набув суперечливої оцінки. Більшість політологів і наукознавців, характеризуючи ці роки, вказують на негативні, застійні явища в радянській економіці, що чітко проявилися зокрема у 70–80-рр. Головна причина – недооцінювання радянським керівництвом значення створеного на той час перевороту в науці і техніці, у процесі якого розвинені країни забезпечили собі прорив до нових технологій. Радянський Союз залишився у так званій минулій технічній епосі, тому період застою оцінювався як час втрачених можли-

востей. На думку інших експертів, радянське суспільство і в ці роки здійснювало поступальний рух вперед з високими темпами розвитку на деяких етапах і певних напрямках, не поступаючись за багатьма показниками провідним країнам. Для ДМетІ ці роки були періодом перетворення його у великий навчально-науковий центр, що забезпечує підготовку висококваліфікованих інженерів-металургів, а також науково-технічний прогрес у металургійній промисловості. Для цього періоду характерним є розвиток матеріально-

технічної бази інституту, особливо у 60–70 рр. Цьому сприяла значна фінансова й матеріальна допомога, яку надавали інституту галузеві міністерства і відомства, а також використання на ці потреби до 75% доходів від НДР. В інституті було взято курс на створення лабораторій, обладнаних агрегатами заводського і напівзаводського типу.

Удосконалювалася організація науково-дослідної діяльності інституту, зміцнювався його зв'язок з академічною та галузевою наукою і виробництвом. Важливу роль у цьому відіграли проблемні та галузеві науково-дослідні лабораторії. З 27 галузевих лабораторій, створених Мінчорметом УРСР у вищих навчальних закладах та наукових установах, 11 функціонували у ДМетІ. Усього ж на початку 70-х рр. в інституті працювало 17 галузевих і 2 проблемні лабораторії, створені різними міністерствами Союзу та України. Загалом за п'ятнадцятирічний період (1973–1988) у науково-дослідній діяльності інституту відбулися суттєві структурні зміни. Так, у березні 1978 р. на засіданні президії РМ УРСР було заслухано доповідь ректора Ю.М. Тарана і прийнято постанову «Про роботу Дніпропетровського металургійного інституту з підвищення ефективності наукових досліджень і прискорення впровадження їх результатів у виробництво», що стало програмним документом для всього колективу. Постановою ЦК КПРС і РМ СРСР «Про підвищення ефективності науково-дослідної роботи у вищих навчальних закладах» (квітень 1978 р.) інститут було внесено до списку тих провідних вищих навчальних закладів країни, що виконують наукові дослідження і мають важливе народногосподарське значення.

ДМетІ як провідний технічний вищий навчальний заклад регіону надавав постійну допомогу спорідненим вишам, технікумам, дослідницьким організаціям висококваліфікованими фахівцями. Особлива увага приділялася підрозділам інституту, створеним у 50–60-ті рр. у промислових центрах Придніпров'я. У Запоріжжі у 1960 р. заснували вечірній факультет, який у 1966 р. було перетворено на Запорізьку філію ДМетІ. Через десять років, у 1976 р., філію, в якій проводили підготовку інженерів вже за 12 спеціаль-

ностями, у тому числі й за денною формою навчання, було реорганізовано в самостійний вищий навчальний заклад Запорізький індустріальний інститут, який нині працює як Запорізька державна інженерна академія. У 1962 р. у Кривому Розі було створено вечірній факультет як базовий навчальний заклад для працівників флагмана української металургії – комбінату «Криворіжсталь», у 1952 р. в Нікополі розпочав роботу навчально-консультаційний пункт, завданням якого було визначено сприяння навчанню студентів-заочників. У 1960 р. навчальний пункт перетворили на загальнотехнічний факультет, який став базою для підвищення кваліфікації співробітників найбільшого в Союзі Нікопольського південнотрубного заводу.

У 50–60-ті рр. ДМетІ як провідний вищий навчальний заклад металургійного профілю розпочав підготовку фахівців для КНР, Болгарії, Угорщини, Чехословаччини, Польщі, НДР, які згодом ставали керівниками цехів і заводів, успішно працювали в інститутах і лабораторіях. У 70–80 рр. заклад здійснював цільову підготовку фахівців для союзних республік – Азербайджану, Молдавії, Узбекистану, приймаючи щороку на навчання 30–50 студентів, яких направляли міністерства освіти зазначених країн.

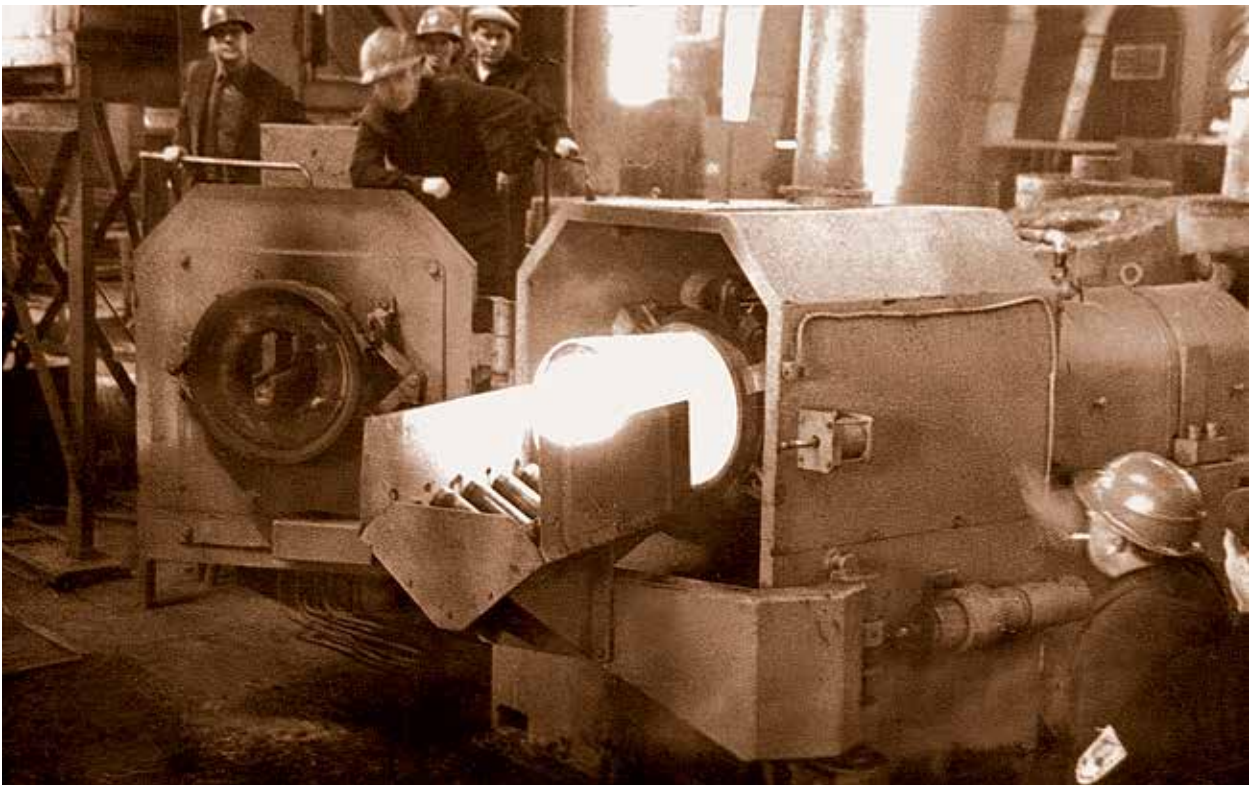
Академік К. Ф. Стародубов у прокатному цеху

Хоча більшість випускників ДМетІ розпочинала професійне становлення на численних металургійних та машинобудівних підприємствах Союзу, чимало з них пов'язали трудову діяльність з підприємствами Придніпров'я. Таким чином, інженерний корпус заводів, науково-дослідних і проектних інститутів металургійного профілю значною мірою був укомплектований випускниками інституту. Майже всі керівники цехів, відділів, лабораторій заводів та інститутів регіону навчалися у ДМетІ.

Випускники інституту були або нині є директорами багатьох заводів, дослідних і проектних інститутів, працівниками вищих органів державного управління, керівниками галузевих міністерств Союзу та

України. Багато випускників, особливо останніх 10–15 років, очолюють великі акціонерні товариства, фірми, комерційні банки.

Керування багатогранною діяльністю інституту в усі часи здійснював й успішно продовжує здійснювати ректорат на чолі з ректором. З 1937 р. по серпень 1970 р. колектив ДМетІ очолював заслужений працівник вищої школи професор М.Х. Ісаєнко. Обіймаючи відповідальну посаду ректора протягом багатьох років, він зробив величезний внесок у становлення і розвиток вищого навчального закладу.

Студенти на виробничій практиці

З серпня 1970 р. по листопад 1973 р. колектив ДМетІ очолював член-кореспондент АН УРСР, професор Г.Г.Єфіменко. Його діяльність відзначена низкою ініціатив і звершень щодо навчально-виховної та науково-дослідної роботи. У період з 1974 по 2001 рр. ректором вищого навчального закладу був академік НАН України, заслужений діяч науки і техніки України, професор Ю.М.Таран-Жовнір. Під його керівництвом у 70–80 рр. навчальна та наукова діяльність інституту досягла найбільшого розвитку.

До 1975 р. в інституті було реконструйовано й функціонувало 11 потокових і 9 групових аудиторій, у 1988 р. – 25 потокових і 19 групових аудиторій. Профілюючі кафедри створювали електронні пристрої, що імітують системи автоматичного управління металургійними агрегатами. Були створені тренажери доменщика, агломератника, сталеплавильника, електрометалурга. На багатьох кафедрах були встановлені напівпромислові та промислові агрегати, на яких виконувалися студентські науково-дослідні роботи. У лабораторії кафедри технології металів та машинобудування з'явилися найсучасніші металообробні верстати, зокрема з числовим програмним управлінням. На кафедрі іноземних мов були створені лінгафонні кабінети на 80 робочих місць.

З 1980 р. одним із напрямів удосконалення навчального процесу стає розробка і використання активних методів навчання (АМН). Якщо на початку АМН застосовували лише 4 кафедри, то у 1985 р. – уже 22. Були розроблені 17 ділових і технологічних ігор, 838 конкретних ситуацій, виробничих завдань та імітаційних вправ, 22 навчальні системи. Комплексний підхід до активізації навчання було схвалено всесоюзними конференціями. Він демонструвався на республіканській виставці «Методика-84», висвітлювався на всесоюзному семінарі на ВДНГ СРСР у 1985 р.

На початку 70-х рр. ключовим напрямом стало використання обчислювальної техніки. До кінця 1975 р. обчислювальний центр володів п'ятьма ЕОМ типу «Мир» і двома великими машинами – «Мінськ-32» і «М-222». Їх середньодобове навантаження становило близько 10 год., з яких 2,8 год. отримували студенти. На кафедрах до цього часу були 32 аналогові машини й одна ЕОМ «Промінь». У 1980 р. ОЦ модернізували, придбали дві машини типу ЕС середньої потужності. Середнє завантаження зросло до 14 год., а час на одного студента збільшився до 3,62 год./рік. На кафедрах були встановлені 9 аналогових машин й одна ЕОМ «Наїрі». До кінця 1985 р. в ОЦ були встановлені машини великої потужності ЕС-1045 і ЕС-1061 з середнім завантаженням 15 год., з яких 4,7 год. виділяли на студентів. На базі цих машин були створені два студентські дисплейні класи.

Якісно новий етап комп'ютеризації навчального процесу розпочався у 1987 р. зі створення ННБК «Термінал». Комплекс представляв приклад нової ефективної форми інтеграції науки, навчання і виробництва, оскільки одним з його завдань стало забезпечення кадрового супроводу розробок, які виконувалися у сфері автоматичних систем управління та систем автоматичного проектування.

Перехід до нової соціально-політичної формації в країні на початку 90-х рр., проведення державного

будівництва в незалежній Україні на принципах гуманізму і демократії вимагали посилення соціально-гуманітарної підготовки випускників вищої школи. Тому у 1992 р. у ДМетІ було організовано гуманітарний факультет, до якого увійшли кафедри відповідного профілю, та було розпочато підготовку студентів з додаткової гуманітарної спеціальності.

У 1992–93 рр. в результаті атестації всіх факультетів і кафедр, яка тривала півроку, інститут було акредитовано як вищий навчальний заклад вищої, IV категорії й постановою КМ України йому надали статус Державної металургійної академії України з ліцензуванням усіх спеціальностей за четвертим рівнем.

У 1997 р. до складу ДМетАУ увійшли п'ять технікумів металургійного профілю: Криворізький, Нікопольський, Новомосковський, Верхньодніпровський (нині – Вільногірський) та Криворізький коксохімічний. Діяли також відкриті у різні часи факультет підвищення кваліфікації викладачів вишів, спеціальний факультет для перепідготовки кадрів з нових напрямків науки і техніки, а також курси підвищення кваліфікації інженерно-технічних працівників. У 1998 р. спільним наказом міністрів освіти та промислової політики України при ДМетАУ було створено міжвідомчий навчально-науковий комплекс «Державна металургійна академія України – Державний інститут підвищення кваліфікації та перепідготовки керівних кадрів і фахівців металургійного комплексу України» (ІПК МК). На початок 1998/99 н.р. у складі ДМетАУ нараховувалося 7 факультетів денної форми навчання: металургійний, електрометалургійний, технологічний, механіко-машинобудівний, теплофізичний, економічний, гуманітарний. Вони об'єднували 42 кафедри, у тому числі 24 випускові, які здійснювали підготовку бакалаврів, спеціалістів і магістрів за 11 напрямками.

У 1990 р. розпочався новий етап комп'ютеризації навчального процесу та всієї діяльності навчального закладу. На зміну універсальним, але малопродуктивним обчислювальним машинам серії ЕС прийшли персональні комп'ютери IBM 8086/XT, ЕС1840/41. В аудиторіях встановили комп'ютери, що спричинило перегляд навчальних програм і робочих планів практично всіх дисциплін. Для координації дій у галузі інформатизації та комп'ютеризації було створено Центр інформаційних технологій. До нього ввійшли комп'ютерний центр та інформаційно-обчислювальний центр комп'ютерної мережі. З'явилися комп'ютерні навчальні курси з різних дисциплін. У ЦІТ створюється вузол зв'язку з міжнародною комп'ютерною мережею Інтернет, здійснюється прийом телегазети «Усе – всім», завдяки чому академія постійно отримує інформацію з найважливіших напрямків і технологій у галузі металургії та суміжних наук. У 1996 р. у бібліотеці академії встановили перший комп'ютер-сервер. Було розпочато роботу з організації доступу мережі до бібліотечного фонду академії. Під керівництвом ректора та наукового керівника ЦІТ професора О.І.Михальова розробляється і впроваджується у практику концепція інформатизації та комп'ютеризації академії. Створюються сучасні інформаційні технології, триває насичення навчальних класів сучасною технікою. До кінця 1997 р. кількість ПЕОМ склала 419 при 20 діючих класах з мережею. Розпочалися роботи з

підключення до єдиної комп'ютерної мережі академії провідних кафедр, підключення їх до мережі Інтернет.

На кінець XX століття припала низка визначальних для історії металургійної академії подій. У 1999 р. Державна акредитаційна комісія підтвердила найвищий IV рівень акредитації ДМетАУ. Це сталося напередодні урочистого відзначення 100-річчя підготовки фахівців з металургії в академії та Україні. Указом Президента України Л.Д. Кучми академія як визнаний флагман металургійної освіти України отримала статус національного вищого навчального закладу.

У 2001 р. наказом Міністра освіти і науки України ректором НМетАУ було призначено доктора технічних наук, професора О.Г. Величка. Академіку НАН України Ю.М. Тарану-Жовніру одностайним рішенням Вченої ради було присвоєно звання почесного ректора НМетАУ.

Оновлене керівництво академії зіткнулося із жорсткими вимогами забезпечення сталого розвитку академії в тодішніх непростих економічних умовах, коли на фоні обмеженого фінансування розпочалось широкомасштабне реформування вітчизняної вищої освіти. За ініціативи ректорату Вчена рада ухвалила концепцію розвитку академії. Відповідно до Національної доктрини розвитку освіти в Україні в концепції були сформульовані основні завдання, на розв'язання яких зорієнтована діяльність

Ректор Ю.М. Таран-Жовнір

усього колективу академії. Положення цього документу довгострокового планування стали основою для розробки спеціальних програм дій щодо реалізації запланованого, програм розвитку факультетів, кафедр, технікумів академії.

Згідно з концепцією проводився моніторинг ринку освітніх послуг і відповідно до його результатів розпочиналась підготовка фахівців із затребуваних економікою спеціальностей. Зокрема, у НМетАУ було запроваджено підготовку з документознавства та інформаційної діяльності (2003), якості, стандартизації та сертифікації (2003), енергетичного менеджменту (2003), адміністративного менеджменту (2003), управління проектами (2004), професійного навчання (2004), перекладу (2004), інформаційних технологій проектування (2005), метрології, вимірювальної техніки та інформаційно-вимірювальних технологій (2010).

Поява нових напрямів і спеціальностей в академії сприяла створенню ряду нових випускових кафедр: інженерної педагогіки, інформаційних технологій і систем, колісних та гусеничних транспортних засобів, фінансів. Зміни відбулися і в структурі академії: з'явилися факультети економічної кібернетики, комп'ютерних систем і автоматизації та енергетики і електромеханіки, які потім об'єдналися у факультет комп'ютерних систем, енергетики та автоматизації. Інші факультети теж зазнали часткової

Поява нових напрямів і спеціальностей в академії сприяла створенню ряду нових випускових кафедр: інженерної педагогіки, інформаційних технологій і систем, колісних та гусеничних транспортних засобів, фінансів. Зміни відбулися і в структурі академії: з'явилися факультети економічної кібернетики, комп'ютерних систем і автоматизації та енергетики і електромеханіки, які потім об'єдналися у факультет комп'ютерних систем, енергетики та автоматизації. Інші факультети теж зазнали часткової

Національна металургійна академія України

реорганізації, а деякі змінили назву. Усе це сприяло більш ґрунтовній спрямованості факультетів, концентрації на них науково-педагогічних працівників певного профілю, покращенню якості підготовки фахівців.

Вступ вітчизняної вищої освіти у XXI століття відзначився численними заходами та чималими зусиллями, спрямованими на приєднання України до Болонського процесу. У 2004 р. Міністерство освіти і науки започаткувало широкомасштабний педагогічний експеримент із впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМС ОНП). До участі в експерименті були залучені 59 провідних українських університетів, а Національна металургійна академія увійшла до п'ятірки найбільш активних учасників. Робоча група, створена з найдосвідченіших викладачів академії, у короткий термін опрацювала цілісну систему заходів, які дозволили адаптувати навчальні плани підготовки бакалаврів і спеціалістів до вимог Європейської кредитної трансферної системи (ECTS), запровадити модульні технології навчання, скориговані графіки навчального процесу, обґрунтовані нормативи обліку самостійної роботи студентів, нові підходи до проведення заходів педагогічного контролю тощо. Напрацювання академії отримали високу оцінку керівництва МОН та освітньої спільноти. Досвідом НМетАУ скористалось чимало українських вишів.

У 2004 р. до експерименту з КМС ОНП в межах НМетАУ було залучено 550 студентів 1 курсу, які розпочали навчання за напрямками «Металургія» і «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології». Кожного наступного року база експерименту розширювалась, до нього приєднувались нові першокурсники зазначених напрямів підготовки. Одночасно навчальним відділом, деканатами і кафедрами відпрацьовувались організація і методичні засади модульного навчання. Були розроблені методичні рекомендації до планування навчальних дисциплін в умовах КМС ОНП, створені універсальні комп'ютерні оболонки для автоматизованого модульного тестового контролю.

Впровадженню кредитно-модульної системи організації навчального процесу значною мірою сприяло введення інституту координаторів КМС ОНП і кураторів ECTS. Разом з навчально-аналітичним управлінням вони провели основну підготовчу роботу з викладачами і студентами, взяли під контроль розробку відповідних навчальних планів і робочих програм дисциплін, ведення індивідуальних навчальних планів студентів, які вводились на заміну заліковим книжкам, та вирішення багатьох інших питань, які виникали при впровадженні КМС ОНП. Позитивні результати педагогічного експерименту дали змогу Вченій раді затвердити Положення про КМС ОНП як стандарт навчального закладу і стали підґрунтям запровадження її в академії для усіх напрямів підготовки фахівців, починаючи з 2007–2008 навчального року.

Характерною відзнакою повсякденного життя металургійної академії у XXI столітті стала розви-

Ректор О. Г. Величко

нена міжнародна діяльність. У 2003 р. НМетАУ прийнято до Європейської асоціації університетів, яка об'єднує понад 600 провідних вищих навчальних закладів Європи. Відтак міжнародні зв'язки НМетАУ щороку розширювались. Нині академія має двосторонні міжнародні угоди з університетами Китаю (16 університетів), Німеччини (5), Великої Британії (5), Польщі (4), Франції (4), Швеції (4), Італії (4), Японії (3), Іспанії (3), а також з університетами Бельгії, Норвегії, Португалії, Словаччини, Фінляндії, Хорватії, США, Південної Кореї та інших країн. Розвивається партнерство з вищими навчальними закла-

дами Білорусі, Вірменії, Грузії, Росії та Узбекистану.

У 2005–2008 рр. зазнав стрімкого розвитку процес комп'ютеризації НМетАУ. Ознакою часу стала поява великої кількості власних комп'ютерних класів на кафедрах академії, широке застосування комп'ютерних технологій у навчальному процесі для здійснення складних розрахунків, моделювання технологічних процесів, конструювання машин, проектування, проведення наукових досліджень. У цей період було виконано чималий комплекс робіт з модернізації застарілих комп'ютерних каналів шляхом розгортання оптико-волоконних магистральних ліній, установлення сучасної мережевої апаратури. Наразі загальна довжина внутрішньої комп'ютерної мережі становить понад 5 000 м. НМетАУ має розгалужену локальну мережу, яка об'єднує усі корпуси академії. До неї підключено майже 70% усіх комп'ютерів. Кількість користувачів локальної мережі наблизилась до 800. Приблизний темп розвитку мережі становить 10 підключень на місяць. Такою ж є загальна кількість користувачів академії, які підключені до Internet. За угодою з фірмою Microsoft у 2010 р. здійснено повний перехід на ліцензійне програмне забезпечення, встановлене на комп'ютерах академії.

Одночасно із розвитком внутрішньої комп'ютерної мережі Навчально-науковим центром НМетАУ було проведено масштабні передпроектні дослідження основних інформаційних потоків, що становлять сутність документообігу в академії, та розпочато роботи зі створення електронної системи документообігу НМетАУ (ЕСД НМетАУ). Щороку відбувається

Ректор О. Г. Величко підписує Велику університетську хартію

Обладнання фірми HAAS на кафедрі технології машинобудування

введення в експлуатацію нових розділів (сегментів) ЕСД: у 2009 р. – сегмент «Навчальний процес», який містив бази даних з навчально-методичним забезпеченням напрямів і спеціальностей (освітньо-кваліфікаційні характеристики, освітньо-професійні програми, навчальні плани, програми навчальних дисциплін тощо); у 2010 р. – сегмент «Студенти», який забезпечив надання даних про контингент студентів, у тому числі, оперативну інформацію про успішність студентів; у 2011 р. – сегмент «Персонал»; у 2012 р. – сегмент «Контракт» обліку оплати освітніх послуг студентами контрактної форми навчання та сегмент «Розклад занять», задіяний при складанні розкладу занять студентів денної форми навчання. Доступ до інформації ЕСД реалізується за допомогою локальної мережі НМетАУ в режимі ІНТРАНЕТ. Її використання перевело на якісно новий рівень управління навчальним процесом, значно спростило і полегшило отримання необхідної, у тому числі і звітної інформації.

Для вирішення економічних питань поточного управління шляхом заміни паперових носіїв інформації на електронні в академії створена розгалужена система внутрішньої електронної пошти NMetAU webMail SquirrelMail, яка використовується для

оперативного повідомлення підрозділів академії про актуальні питання життєдіяльності, у тому числі відправлення кореспонденції, наказів, розпоряджень керівництва та обміну інформацією між підрозділами. Невід'ємним атрибутом академії став її Internet-сайт dmeti.dp.ua, який працює українською, англійською та російською мовами та містить майже вичерпну інформацію про життя НМетАУ.

Викладачі академії докладають великих зусиль для щорічного покращення стану методичного забезпечення навчального процесу. Статистичні дані підтверджують активність науково-педагогічних працівників НМетАУ у видавничій діяльності. За 2003–2013 рр. ними було видано 106 наукових монографій, 38 підручників та 558 навчальних посібників, з яких 87 отримали гриф Міністерства освіти і науки України. Усі навчально-методичні розробки вносяться до відповідної комп'ютерної бази даних, значна їх частина представлена на сторінках факультетів і кафедр на сайті академії.

У квітні 2004 р. згідно з наказом міністра освіти і науки України на базі НМетАУ створений перший в Україні Регіональний центр освіти інвалідів, в якому отримують вищу освіту близько 80 студентів-інвалідів. Директором центру призначено О.М. Гришину.

День кар'єри. Зустріч роботодавців зі студентами

Лекція для студентів з вадами слуху з сурдоперекладом

Самовіддана праця співробітників центру знайшла повну підтримку з боку керівництва академії та привернула увагу за межами України. У листопаді 2004 р. академію відвідала група спеціалістів Північного коледжу Індіанополісу (США) з метою обміну досвідом роботи із втілення спеціальних програм для інвалідів. Американські колеги щиро зацікавились програмою, що реалізується у НМетАУ, під назвою «Нехай мене почує світ». Через п'ять років, у 2009 р., відбувся перший випуск спеціалістів та магістрів Регіонального центру освіти інвалідів з вадами слуху та зору. Тепер уже працівники металургійної академії на всеукраїнських семінарах, які проводяться на базі НМетАУ, діляться з колегами набутим досвідом надання вищої освіти студентам з сенсорними вадами, реалізуючи право кожної людини на освіту.

У 2012 р. було завершено будівництво нової будівлі для бібліотеки НМетАУ.

На сьогодні Національна металургійна академія України є одним із провідних вітчизняних вищих навчальних закладів, що здійснює підготовку фахівців з вищою освітою за 14 галузями знань, 20 напрямками підготовки бакалаврів, 34 спеціальностями підготовки спеціалістів і 35 спеціальностями підготовки магістрів. Підготовка аспірантів у НМетАУ

здійснюється за 23 спеціальностями, докторантів – за 9. Навчальний процес забезпечують 612 досвідчених штатних науково-педагогічних працівників, серед яких 75 докторів наук, професорів та 312 кандидатів наук, доцентів.

Зусилля колективу та керівництва НМетАУ, спрямовані на збереження славетних традицій ДМетІ – ДМетАУ – НМетАУ та підвищення якості підготовки фахівців, знайшли гідну оцінку як освітянської спільноти, так і громадськості України. З 2006 р. НМетАУ незмінно посідає високі місця в усіх вітчизняних рейтингах університетів.

За найбільш відомим в Україні рейтингом «Топ-200», який щорічно визначається Центром міжнародних проектів «Євроосвіта» за методикою, що побудована відповідно до міжнародних принципів ранжирування університетів і передбачає проведення порівняльного аналізу досягнень вищих різних типів на основі низки універсальних критеріїв, Національна металургійна академія України посіла у 2014 р. загальне 11 місце серед 200 кращих ВНЗ III–IV рівнів акредитації. Серед технічних навчальних закладів України за цим рейтингом академія посіла почесне 5, а серед ВНЗ металургійного профілю – 1 місце. Динаміка зростання показників академії за рейтингом «Топ-200» з 2006 до 2014 рр. свідчить про щорічне нарощування ефективності роботи академії за всіма напрямками її діяльності.

Відповідно до національного рейтингу «Компас», що визначається журналом «Кореспондент» та компанією «Систем Кепітал Менеджмент» (СКМ) на базі думок роботодавців, випускників та експертів, у 2013 р. академія посіла 8 місце серед ВНЗ України і 7 місце серед технічних ВНЗ України.

За національним рейтингом вищих навчальних закладів України, що презентується Міністерством освіти та науки України разом з Інститутом інноваційних технологій, серед технічних університетів НМетАУ посіла 6 місце. За складовими цього рейтингу, за якістю науково-педагогічного персоналу – 1 місце; за ресурсним забезпеченням навчального процесу – 2 місце; за рівнем міжнародної діяльності – 3 місце; за якістю контингенту студентів – 8 місце; за якістю наукової та науково-технічної діяльності – 10 місце.

Щороку дипломи бакалаврів, спеціалістів та магістрів у НМетАУ отримують майже 5 тисяч випускників, для яких документи про вищу освіту стають справжньою путівкою в самостійне життя.

В усі часи існування НМетАУ в духовному формуванні майбутніх інтелігентів значну роль відігравало художньо-естетичне виховання. Студенти активно брали участь у роботі гуртків художньої самодіяльності, хороших

Один з кафедральних комп'ютерних класів

Будівля нової бібліотеки

колективах, хореографічних ансамблях, духових, струнних та джазових оркестрах.

На початку 50-х рр. популярністю користувався студентський драматичний театр. Його керівник, артист театру ім. Горького С.І. Сішов, умів надихнути студентів на постановку справжніх вистав, таких як, наприклад, патріотична драма «Неспокійна старість» або весела комедія «Тридцять тисяч Іванових». Джазова музика у перші повоєнні десятиліття повністю заповнила серця молоді. На виступах естрадного ансамблю ДМетІ найбільша аудиторія, що виконувала у ті роки роль актового залу, завжди була переповнена. Студенти натхненно слухали фортепіанні ескапади Л. Юдківського, виступи своїх вокальних «зірок» – Т. Смолової, Н. Логвінової, Л. Бібик, Д. Дімової, Є. Михайлової, від душі сміялися над репризами парного конферансу у складі незабутніх Штучкіна і Тучкіна (студенти Б. Ротмістровський і Л. Вітте).

Часом студентських фестивалів художньої самодіяльності, як факультетських, так і міжвузівських, стали 60-ті рр. У міжвузівських фестивалях «Студентська весна» колектив ДМетІ неодноразово посідав призові місця, ставав переможцем. Безсумнівною перевагою організації фестивалів була масова участь студентів у хоровах колективах, вокальних та інструментальних ансамблях, у танцювальних групах і студіях художнього слова. Хороший смак, культуру слова, любов до мистецтва прищеплювали студентам талановиті педагоги: доцент Л.А. Гузов, доцент В.А. Зданевич, професор В.Й. Губинський. Яскравою сторінкою в історії студентських самодіяльних колективів став духовий оркестр. Багато років його очолював М.С. Дем'янов, який гармонійно поєднував талант музиканта і дбайливість педагога. Звістка про оркестр ДМетІ та його май-

стерного керівника доходили до музичних шкіл навіть у найвіддаленіші райони України, звідки приїжджали випускники і ставали студентами інституту, захоплені духовою музикою. У 1977 р. вдалося придбати для оркестру набір інструментів «Срібні труби» виробництва НДР, які потім довгий час дзвінко лунали в руках оркестрантів в інститутській колоні на демонстраціях, створювали святкову атмосферу на урочистих зборах. Духовому оркестру ДМетІ було присвоєно звання народного колективу і він неодноразово підтверджував його в наступні роки вже під керівництвом М.Ф. Волкова.

Починаючи з 60-х рр., невід'ємним атрибутом студентського життя стає виступ КВК. Масовий рух веселих і кмітливих розпочався на рівні курсів, а згодом перетворився на змагання факультетів, вищих закладів і міст. На зустрічах будь-якого рівня у переповнених залах завжди панувала невимушена молодіжна атмосфера. Виступи команд КВК призвели до появи студентських театрів естрадних мініатюр, які з тонким гумором обігравали специфіку вузівського життя.

У 90-ті рр. в інституті зародилася унікальна форма художньої творчості студентської молоді. При

Комп'ютерний клас, створений за підтримки фірми «Danieli»

На міжфакультетському фестивалі «Я – першокурсник»

кафедрі історії було створено лабораторію художньо-естетичного виховання на чолі з О.С. Проніним. На базі студентського кафе «Меридіан» він створив театр-студію «Лицей», у роботі якого брали участь не тільки студенти ДМетІ, а й інших вищих навчальних закладів міста, а також артисти дніпропетровських театрів.

У 2000–2010 рр. і подальші роки в академії продовжують приділяти велику увагу культурному, художньо-естетичному вихованню студентів та змістовній організації їх дозвілля. Працюють різноманітні гуртки художньої самодіяльності: вокальна студія, студентський театр естрадних мініатюр, народний театр «Чарівник», колектив сучасного танцю «Фрістайл». Декілька команд академії беруть участь у змаганні клубу веселих та кмітливих. Щорічно проводиться міжфакультетський фестиваль «Я – першокурсник», а також міжвузівський фестиваль-конкурс «Студентська весна». Лауреатами цих фестивалів стають різні творчі колективи та кращі солісти – співаки,

Студентський гурт «Берегиня»

танцюристи, музиканти. Студенти НМетАУ успішно представляють академію в різних телевізійних проєктах. Так, на «Фабриці зірок-3» успішно дійшли до фіналу брати Олександр та Володимир Борисенки; на «Фабриці зірок-4» брав участь студент механіко-машинобудівного факультету Сергій Климентьев; на проєкті «Х-фактор» успішно виступав студент електрометалургійного факультету Дмитро Скалзубов та студентка металургійного факультету Світлана Вінник.

Важливу роль у громадському житті інституту й у вихованні студентства в період історичного розвитку ДМетІ було відведено багатотиражній газеті. Перший її номер побачив світ 26 вересня 1930 р. і називався «За кадри». З перших днів існування газету створювали для студентів і силами самих студентів. Її сторінки – це сторінки історії нашого навчального закладу, літописцем якого газета була і залишається донині. Інформації, кореспонденції, нариси, репортажі, відображаючи події поточних днів, створювали актуальну картину. Кожному часу властиві свої прикмети, у кожного покоління свої справи, і на сторінках газети «Кадри металургії» кожне покоління знайшло своє відображення. В усі часи особлива увага газети приділялася стану навчального процесу, тож і сьогодні теми освіти, науки і студентського життя визначають обличчя періодичного видання НМетАУ. Стало традицією розповідати на сторінках газети про студентів-відмінників, іменних стипендіатів, про кращі студентські групи, про переможців різноманітних студентських конкурсів та олімпіад.

В редакції студентської газети співпрацювала талановита молодь, провідні педагоги та науковці. Сьогодні на шпальтах «КМ» можна почитати виступи ректора, проректора, деканів факультетів. З роками не зменшується кількість студентських кореспондентів. Газета не раз виступала ініціатором виставок стінгазет, конкурсів на кращий нарис, вірш, малюнок тощо. Багато років при редакції успішно працювала літературна студія, в якій разом з відомими вузівськими поетами молоді таланти відточували свою майстерність.

З 2014 року запроваджується перехід до видання газети «Кадри металургії» у електронному форматі.

Поряд з культурно-масовою роботою в житті студентів ДМетІ завжди важливу роль відводили спорту. Робота секцій була зосереджена в спортивному клубі, який у різні періоди очолювали М.Є. Вашевник, Л.А. Родос, О.Я. Чорнобривий, В.І. Щасливець, В.І. Івков. З-поміж ігрових видів спорту на початку 50-х рр. в інституті на першому місці був баскетбол. Зустрічі інститутських збірних команд залучали сотні оболівальників до ігрового майданчика у дворі або у спортзалі ДМетІ. У подальших 1965–1985 рр. жіноча баскетбольна команда (тренер І.Ю. Майзлін) була однією з кращих команд України.

У 60-ті рр. студенти стали більше захоплюватися волейболом і гандболом. Варто відзначити, що захоплення студентів ручним м'ячем було перенесене до Запорізької філії (брати В. Онищенко та Л. Онищенко). Створена ними чоловіча команда Запорізького індустріального інституту посила провідне місце не тільки в Україні, а й в СРСР. Тут готувався резерв для олімпійської збірної країни, команда ставала призером першостей Радянського Союзу.

При всій різноманітності й багатогранності студентського життя головним у ньому було, звичайно, навчання. У НМетАУ завжди існував культ відмінника. Відмінне навчання студентів всіляко заохочувалося: відмінники мали деякі привілеї, отримували підвищену стипендію, їм видавали спеціальний «квиток відмінника». Фотографії найкращих студентів вивішували на факультетські й інститутську Дошку пошани.

Щорічним стало проведення вечора відмінників, на якому наказом ректора присвоювали звання кращого за фахом з врученням грошової премії

Візит делегації НМетАУ до університету Савойя Мон-Блан (Франція)

і подарунків. Керівники кафедр вручали студентам підручники і наукові праці з авторськими присвятами. Ця важлива традиція зберігається і сьогодні. Практикувалося також відправлення листів подяки батькам, педагогічним колективам шкіл і технікумів, які закінчили відмінники.

Престижу відмінного навчання сприяло призначення іменних стипендій. У 90-ті рр. було встановлено стипендію Президента України, стипендії Верховної Ради України та Жовтневого райвиконкому. Більшість іменних стипендіатів інституту своєю трудовою діяльністю й надалі підтверджують відмінну підготовку, уміння творчо вирішувати виробничі, наукові та організаційні проблеми.

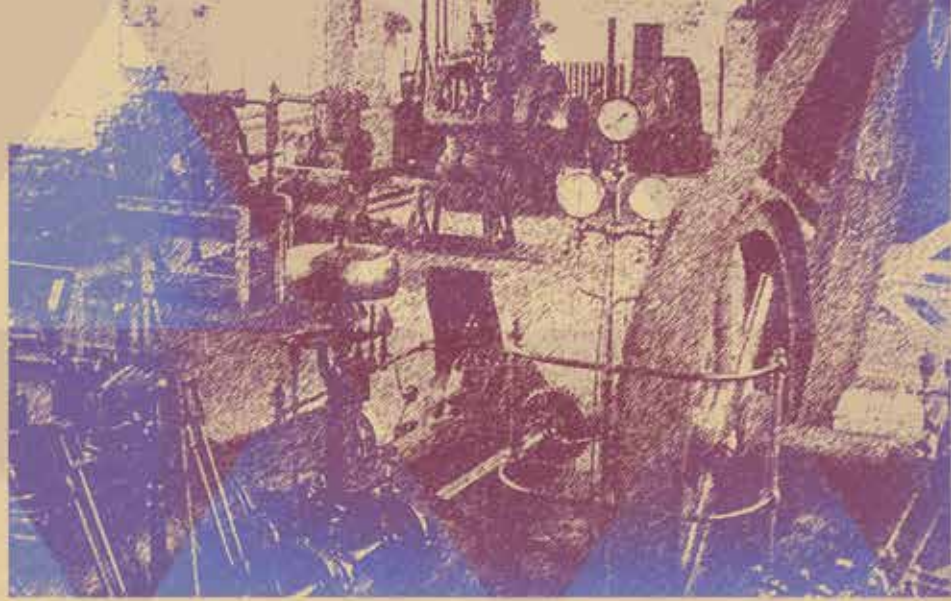
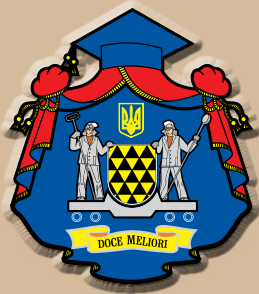
Існує вислів: Україна – це метал, «метал» – це ми. Він цілком справедливо відбиває пануюче положення металургії та нашого вишу в країні. У сторічний ювілей академія підбила підсумки зробленого, визначила нове коло перспектив і напрямів розвитку. Сьогодні, 15 років по тому, настав час нового руху вперед, до подолання нових рубежів на шляху освіти і науки. Час відкриттів, здобутків та появи нових славетних імен в історії української металургії. Через традиції до новацій – крізь роки.

Церемонія вручення звання почесного доктора Ченстоховської політехніки (Польща) проректору НМетАУ професору Ю. С. Пройдаку

Делегація НМетАУ на святкуванні 60-річчя факультету інженерії продукції та технології матеріалів Ченстоховської політехніки (Польща)

Головні дати в історії

КВГУ – ДМетІ – ДМетАУ – НМетАУ

4 ЧЕРВНЯ (ст.ст.) 1899 р. – УХВАЛЕННЯ РІШЕННЯ ПРО ВІДКРИТТЯ КВГУ

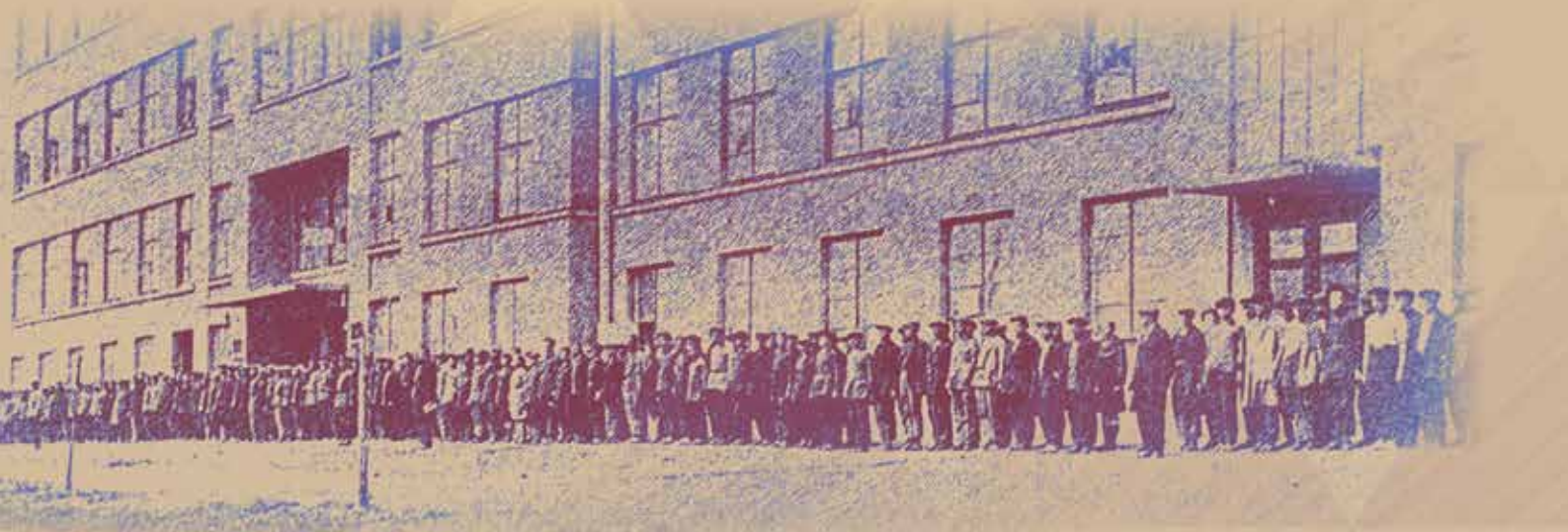
30 ВЕРЕСНЯ (ст.ст.) 1899 р. – УРОЧИСТЕ ВІДКРИТТЯ КВГУ

1903 р. – ПЕРШИЙ ВИПУСК ТЕХНІКІВ

КВГУ

1912 р. – ПЕРЕТВОРЕННЯ КВГУ НА КАТЕРИНОСЛАВСЬКИЙ ГІРНИЧИЙ ІНСТИТУТ

1921 р. – ВІДКРИТТЯ РОБОЧОГО ФАКУЛЬТЕТУ КГІ

17 КВІТНЯ 1930 р. – РІШЕННЯ ВРНГ ПРО ВІДКРИТТЯ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО МЕТАЛУРГІЙНОГО ІНСТИТУТУ

12 СЕРПНЯ 1941 р. – ЕВАКУАЦІЯ ДМетІ НА УРАЛ І ДО СИБІРУ

ДМетІ

ЛИСТОПАД 1944 р. – ВІДНОВЛЕННЯ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО МЕТАЛУРГІЙНОГО ІНСТИТУТУ

21 ЛИСТОПАДА 1949 р. – НАГОРОДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ОРДЕНОМ ТРУДОВОГО ЧЕРВОНОГО ПРАПОРА У ЗВ'ЯЗКУ З 50-РІЧЧЯМ З ДНЯ ЗАСНУВАННЯ

13 ГРУДНЯ 1972 р. – НАГОРОДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ЮВІЛЕЙНИМ ПОЧЕСНИМ ЗНАКОМ ЗА ДОСЯГНЕННЯ НАЙВИЩИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

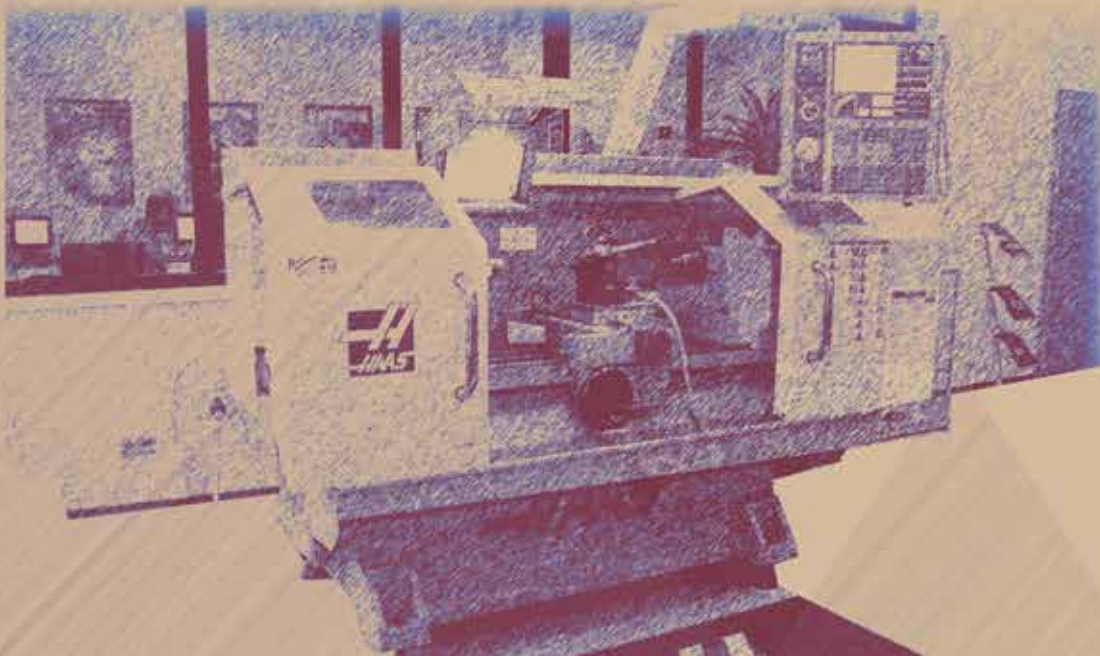

НМетАУ

13 СЕРПНЯ 1993 р. – ПЕРЕЙМЕНУВАННЯ ІНСТИТУТУ НА ДЕРЖАВНУ МЕТАЛУРГІЙНУ АКАДЕМІЮ УКРАЇНИ

8 ВЕРЕСНЯ 1999 р. – НАДАННЯ АКАДЕМІЇ СТАТУСУ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ – НАЦІОНАЛЬНА МЕТАЛУРГІЙНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ

РЕКТОРИ

МАЛКІН ІУДА ЛАЗОРОВИЧ

Перший ректор ДМетІ (1930–1931 рр.)

Народився у 1898 р. у м. Чауси, Могильовська область (Білорусь). Його батько до 1917 р. займався дрібною торгівлею, а після революції став службовцем. Трудове життя І.Л. Малкін почав у п'ятнадцять років. У с. Беков його взяли до аптеки учнем фармацевта, і протягом чотирьох років він працював у різних містах спочатку учнем, а потім самостійно фармацевтом. У 1920 р. йде у Червону Армію, бере участь у військових діях на фронтах громадянської війни. У 1921 р. партія направляє його до Катеринославського гірничого інституту, де протягом чотирьох років він працює комісаром, у 1925 р. – завідувач інформаційним відділом Губкому КП(б)У. У 1929 р. І.Л. Малкін закінчив Дніпропетровський гірничий інститут і отримав диплом інженера-металурга-доменщика. Протягом року він працює інженером на металургійному заводі ім. Петровського, а потім повертається до ДГІ на посаду проректора з навчальної частини. 17 квітня 1930 р. ВСНГ СРСР приймає рішення про створення на основі Дніпропетровського гірничого інституту трьох галузевих вищих навчальних закладів – гірничого, металургійного та хіміко-технологічного інститутів. Директором металургійного інституту призначається І.Л. Малкін. Водночас він стає асистентом й аспірантом кафедри металургії, читає студентам курси паливних матеріалів та металургії чавуну. Посаду ректора інституту І.Л. Малкін обіймав до липня 1931 р.

ЦИПЛАКОВ МИКОЛА ПЕТРОВИЧ

Ректор ДМетІ (1931–1937 рр.)

Народився у 1901 р. у м. Козлов Тамбовської губернії у родині робітника. Почав працювати з одинадцяти років. Протягом трьох років був учнем у приватних слюсарних майстернях. У 1915 р. приїхав до Москви і влаштувався робітником до авторемонтних майстерень. За два роки повертається до Козлова, де протягом двох років працює підручним котельника в залізничних майстернях. У 1919 р. добровольцем вступає до лав Червоної Армії. Протягом чотирьох років він знаходиться на фронтах громадянської війни. Після ліквідації Врангелівського фронту Миколу Циплакова направляють на полікурси І Кінної Армії, де він працює керівником груп і лектором. У 1923 р. як партійного працівника М.П. Циплакова спрямовують до Катеринослава, де він очолює окружну партійну школу, одночасно виконує обов'язки завідувача навчальною частиною і читає низку політичних та економічних дисциплін. Наступні два роки він працює у Катеринославському центральному міському районному партійному комітеті спочатку оргінструктором, а потім секретарем. У 1927 р. М.П. Циплаков вступає до Дніпропетровського гірничого інституту на факультет гірничозаводської механіки. Будучи студентом обирається секретарем факультетського осередку, головою окружного бюро пролетарського студентства, секретарем парткому інституту. В 1931 р. по закінченню інституту його залишають аспірантом при кафедрі гарячої обробки металів, а через три місяці призначають директором Дніпропетровського металургійного інституту. Цю посаду М.П. Циплаков обіймав до 1937 р. Під час війни загинув на фронті у 1942 р.

ІСАЄНКО МИКОЛА ХОМИЧ

Ректор ДМетІ (1937–1970 рр.)

Народився у 1902 р. в м. Верхній Лисичанського району Катеринославської губернії. Кандидат технічних наук (1950), доцент (1947), професор (1956), заслужений працівник вищої школи УРСР (1970). Закінчив Дніпропетровський металургійний інститут (1932, інженер-металург). Співробітник НМетАУ з 1935 р. Ректор Дніпропетровського металургійного інституту (1937–1970). Основні напрями наукової та науково-педагогічної діяльності: мартенівське виробництво сталі, призначеної для виготовлення зброї, у т.ч. і такої, що містить ванадій; проблеми вищої технічної освіти. Опублікував 115 наукових праць, монографію «Днепропетровский металлургический». Працював на Краматорському металургійному заводі заступником начальника цеху, начальником цеху (1932–1935), у ДМетІ науковим співробітником кафедри сталі (1935–1937), на кафедрі електрометалургії професором-консультантом (1970–1985). Депутат міської ради м. Краматорська (1934–1935), м. Дніпропетровська (1939–1970). Нагороди: орден Червоної Зірки, 2 ордени «Знак Пошани», 2 ордени Леніна, медалі.

ЄФІМЕНКО ГЕОРГІЙ ГРИГОРОВИЧ

Ректор ДМетІ (1970–1973 рр.)

Народився 30 січня 1917 р., м. Катеринослав. Кандидат технічних наук (1950), доцент (1959), доктор технічних наук (1971), професор (1972), член-кореспондент НАН України (1973), лауреат Державної премії УРСР, почесний професор НМетАУ (1999). Закінчив Дніпропетровський металургійний інститут (1940, інженер-металург). Співробітник НМетАУ з 1959 р. Ректор Дніпропетровського металургійного інституту (1970–1973). Основні напрями наукової та науково-педагогічної діяльності: підготовка сировини до доменної плавки, технологічні закономірності доменної плавки, аналіз тенденцій у світовій металургії заліза. Опублікував понад 200 наукових праць, у т.ч. 60 винаходів, підручник «Металлургия чугуна» (4 вид.), 4 монографії, у т.ч. «Сталь и альтернативные материалы: анализ и прогноз». Підготував понад 20 кандидатів, 2 докторів наук. Працював у ДМетІ на кафедрі металургії чавуну доцентом, професором, у Проблемній лабораторії підготовки металургійної сировини науковим керівником (1959–1973), міністром вищої і середньої спеціальної освіти України (1973–1984). Учасник бойових дій Великої Вітчизняної війни. Нагороди: орден Леніна, орден Жовтневої Революції, орден Трудового Червоного Прапора, два ордени Вітчизняної війни II ст., медалі «За оборону Києва», «За визволення Києва», «За визволення Варшави», «За визволення Берліна».

ТАРАН-ЖОВНІР ЮРІЙ МИКОЛАЙВИЧ

Ректор ДМетІ (1974–2001 рр.)

Народився 26 червня 1927 р., м. Новомосковськ. Кандидат технічних наук (1954), доцент (1954), доктор технічних наук (1969), професор (1972), академік НАН України (1982), академік АІН України (1991), академік АН Вищої школи України (1992), заслужений діяч науки України (1976), лауреат Премії РМ СРСР (1982), лауреат Премії Стародубова (1989, 1996), лауреат Премії Чернова МВ ССО України (1990), лауреат Державної премії України (1996). Закінчив Дніпропетровський металургійний інститут (1949, інженер-металург). Співробітник НМетАУ з 1951 р. Ректор НМетАУ (1974–2001), завідувач кафедри металознавства (1976–2003). Основні напрями наукової та науково-педагогічної діяльності: теорія багатофазної евтектичної кристалізації, основи металографії чавунів. Опублікував понад 600 наукових праць, у т.ч. 100 винаходів, написав 5 підручників, у т.ч. «Металознавство та термічна обробка металів», «Новые материалы». Є співавтором 8 монографій, у т.ч. «Основы металлографии чугуна», «Структура эвтектических сплавов». Підготував 7 докторів технічних наук та 62 кандидати технічних наук. Мав численні урядові нагороди. Нагороджений двома орденами Трудового Червоного Прапора, Жовтневої революції та численними медалями.

ВЕЛИЧКО ОЛЕКСАНДР ГРИГОРОВИЧ

Ректор НМетАУ (2001 р. – тепер. час)

Народився 19 травня 1952 р., м. Дніпропетровськ. Кандидат технічних наук (1979), доцент (1980), доктор технічних наук (1994), професор (1995), академік АН Вищої школи України (1996), академік АІН України (1997), заслужений працівник народної освіти України (1999), лауреат Державної премії України у галузі науки і техніки (2000), член-кореспондент НАН України (2009). Закінчив Дніпропетровський металургійний інститут (1974, інженер-металург). Співробітник НМетАУ з 1974 р. Ректор Національної металургійної академії України (2001 – тепер. час). Основні напрями наукової та науково-педагогічної діяльності: дослідження фундаментальних основ виробництва сталі в конвертерах, розробка практичних рекомендацій з його удосконалення; впровадження актуальних методів управління навчальним процесом із застосуванням інформаційних технологій. Опублікував 390 наукових праць, у т.ч. 30 винаходів, 3 підручники, у т.ч. «Безкоксова металургія заліза», «Сталеплавильне виробництво», 3 монографії, у т.ч. «Высоконадежное металлургическое оборудование». Співавтор геральдичного комплексу НМетАУ. Працював у ДМетІ на кафедрі металургії сталі аспірантом, асистентом, доцентом, професором (1974–1995), деканом металургійного факультету (1988–1996), проректором з навчальної роботи (1996–1997), першим проректором академії (1997–2001). Депутат Дніпропетровської міської ради двох скликань. Нагороджений орденом «За заслуги» I, II, III ступенів. Член Державної акредитаційної комісії МОН України. Голова Ради ректорів Дніпропетровської області при голові Дніпропетровської обласної держадміністрації.

ПРОРЕКТОРИ

ІВАЩЕНКО ВАЛЕРІЙ ПЕТРОВИЧ

Перший проректор

Доктор технічних наук, професор, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, академік АІН України, академік Академії наук вищої школи України, заслужений працівник освіти України. Нагороджений знаками «Відмінник освіти України», «Петро Могила» та «За наукові досягнення», грамотою Верховної Ради України. Закінчив Дніпропетровський металургійний інститут (1972, інженер-металург). Перший проректор НМетАУ (2001 – тепер. час). Основні напрями наукової та науково-педагогічної діяльності: розробка процесів прямого безкоксового отримання рідкого металу з огрудованого залізородного матеріалу із застосуванням низькотемпературної плазми. Опублікував 450 наукових праць, у т.ч. 35 винаходів, підручник «Безкоксва металургія заліза», 25 монографій, у т.ч. «Плазменные процессы прямого получения металла в шахтных печах», «Доменный процесс», «Прямое получение металла с применением низкотемпературной плазмы». Обраний почесним проректором двох технічних університетів Республіки Перу.

ПРОЙДАК ЮРІЙ СЕРГІЙОВИЧ

Проректор з наукової роботи

Доктор технічних наук, професор, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, віце-президент Академії наук вищої школи України, заслужений діяч науки і техніки України. За особистий внесок у становлення, зміцнення і розвиток Придністровської Молдавської Республіки нагороджений Орденом Пошани.

Закінчив Дніпропетровський металургійний інститут (1974, інженер-металург). Проректор з наукової роботи (2001 – тепер. час). Основні напрями наукової та науково-педагогічної діяльності: теорія процесів модифікування структури металу і керування формуванням вторинних фаз, термодинамічні та кінетичні дослідження процесу кристалізації в електропереплавних процесах, фізико-хімічний і термодинамічний аналіз шлакових розчинів для десульфуратії колісної сталі. Опублікував понад 250 наукових робіт, в т.ч. 25 авторських свідоцтв і патентів України та Росії, 4 монографії, 8 навчальних посібників. Голова спеціалізованої вченої ради із захисту докторських і кандидатських дисертацій за спеціальностями: «Процеси та машини обробки тиском», «Матеріалознавство та термічна обробка металів», «Ливарне виробництво», «Матеріалознавство».

ТЕРЕЩЕНКО ВАСИЛЬ СТЕПАНОВИЧ

Проректор з науково-педагогічної роботи

Кандидат технічних наук, доцент, заслужений працівник освіти України, нагороджений знаками «Відмінник освіти України», «Петро Могила», відзнакою Академії наук Вищої школи України «Ярослава Мудрого» та Дніпропетровської обласної держадміністрації «За розвиток регіону». Закінчив Дніпропетровський металургійний інститут (1970, інженер-металург). Проректор з науково-педагогічної роботи НМетАУ (1997 – тепер. час). Основні напрями наукової та науково-педагогічної діяльності: удосконалення технології доменної плавки, конструкції доменних печей, розробка методів прямого відновлення заліза з первородної сировини. Опублікував понад 120 наукових праць, у т.ч. підручник «Безкоксва металургія заліза», 3 монографії, має 15 винаходів.

ШАТОХА ВОЛОДИМИР ІВАНОВИЧ

Проректор з науково-педагогічної роботи

Доктор технічних наук, професор, лауреат Державної премії України у галузі науки і техніки (2010), академік АІН України. Закінчив Дніпропетровський металургійний інститут (1982, інженер-металург). Проректор з науково-педагогічної роботи, керівник Управління міжнародного співробітництва та євроінтеграції НМетАУ (2001 – тепер. час). Основні напрями наукової та педагогічної діяльності: тепло- та масообмін в металургійних процесах, високотемпературні властивості залізородних матеріалів, термодинамічне моделювання взаємодії метал-шлак, газифікація твердого палива, утилізація залізовмісних відходів. Опублікував понад 150 наукових праць, 2 підручники, у т.ч. «Екологічне забезпечення виробництва чавуну». Є співавтором 5 монографій, у т.ч. «Вторинні ресурси металургії». Підготував чотирьох кандидатів технічних наук. Почесний професор Університету науки і технології Внутрішньої Монголії (Китай). Член редакційної колегії журналу Iron and Steel Institute of Japan International (Японія). Координатор кількох міжнародних проектів, включаючи ТЕМПУС.

РЕБРІН ВАСИЛЬ ВАСИЛЬОВИЧ

Проректор з адміністративно-господарчої роботи

Заслужений працівник освіти України. Має авторські свідоцтва на винаходи та патенти. Закінчив Дніпропетровський металургійний інститут (1974, інженер-металург). Проректор з адміністративно-господарчої роботи НМетАУ (1983 – тепер. час). Основні напрями науково-педагогічної та адміністративно-господарчої діяльності: теорія, практика обробки металів тиском, розширення навчально-матеріальної бази академії, створення предметних аудиторій, спеціалізованих лабораторій, розвиток комп'ютерної бази академії.

